

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMACHTSTAF

Dit stuk mag niet worc
vermenigvuldigd dan me
toestemming van Hfd A:
INL/VEIL

CORRESPONDENTIE - ADRES: POSTBUS 90711, 2509 LS 's-GRAVENHAGE

Net-minute

Afdeling / ~~INL~~ INL/VEIL
Thérèse Schwartzstraat 15
Telefoon: 070 - 73 5735. ~~22433243243~~

Exnr. **45**
Men wordt verzocht bij beantwoording datum e
nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

Aan

zie verzendlijst

bijlagen:

uw brief van

uw kenmerk

ons nummer
6753/B/Geh

onderwerp: Maandoverzicht maart/april 1982. 's-Gravenhage, - **4 JUNI 1982**

1. Hierbij bied ik U het in de verzendlijst aangegeven
aantal exemplaren van het Maandoverzicht over maart/april 1982 aan.

2. Dit overzicht werd samengesteld door de Sectie
Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van mijn
Staf. Ten aanzien van de inhoud moge ik korthedshalve naar de
samenvatting verwijzen.

DE CHEF LANDMACHTSTAF
VOOR DEZE
HET PLV HOOFD VAN DE SECTIE INL A

Verzendlijst behorende bij brief CLAS nr 6753/B/Geh van - 4 JUNI 1982

	<u>ex.nr</u> <u>brief:</u>	<u>ex.nr</u> <u>biilage:</u>
Minister van Defensie	1	1 PV 55 19/82
<u>d.t.v.:</u> SG	2	2
CS (L) IGK	3	3
C-1 Lk	4	4 t/m 6
NTC	5	7
C-COKL	6	8
Dir HKS	7	9
Gouv KMA	8	10
C-SMID	9	11 en 12
IGDKL	10	13
C-CVKL	11	14
Defat Bonn	12	15
Lamat Londen	13	16
Lamat Washington	14	17
Lalumat Parijs	15	18
Defat Ankara	16	19 PV hamat 6
Defat Damascus	17	20
Lamarlumat Jakarta	18	21
Defat Belgrado	19 PV 6	22 PV hamat 3
Defat Warschau	20	23
Defat Oslo	21	24
Defat Ottawa	22	25
Defat Athene	23	26
Afd Grensveiligheid KMar	24	27
<u>i.a.a.:</u>		
Stasdef [redacted]	25	28
Stasdef mr [redacted]	26	29
CDS	27	30 en 31 (waarvan één ex bestemd voor HPMV)
DGM	28	32
DGEF	29	33
DPKL	30	34
DMKL-T	31	35
(NL) Senior National Officer NORTHAG	32	36
Intell Div AFCENT t.a.v. lkol [redacted]	33	37
NMR Neth SHAPE t.a.v. maj [redacted]	34	38
Vz CVIN	35	39 PV 6
MinBuZa/DAV	36	40
MinBuZa/DEU	37	41
CLS/LUID	38	42
CMS/MARID	39	43
<u>intern:</u>		
PCLAS - SC(O) - SC(P)	40	44
Sie AZ	41	45
OPN	42 PV 6	46 PV 6
PL	43	47
INLA	44	48 t/m 66
Archief	45	67

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF
AFD INLN VEIL**

MAANDOVERZICHT

maart/april

1982

SUPINTREP

MAANDOVERZICHT

MAART / APRIL

1982

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

INHOUDSOPGAVE

	<u>BLZ</u>
SAMENVATTING	1
 <u>DEEL I : OOST-EUROPA</u>	
<u>Hoofdstuk A: Politiek</u>	
1. <u>Warschaupakt</u>	
a. Bijeenkomsten Partijsecretarissen	2-3
2. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Ontwapeningsproblematiek	4-6
b. Nieuwe Plaatsvervangend Minister van Defensie	6-7
c. Mutaties in de KGB-leiding	8-9
d. Vakbondscongres	9-11
3. <u>DDR</u>	
a. Nieuwe "Dienstplichtwet"	12
b. Invoering Maarschalksrang	12-13
4. <u>Tsjechoslowakije: Partijkritiek op de Partij</u>	14-15
5. <u>Bulgarije</u>	
a. Ontwikkelingen in de partijleiding	16
b. Vakbonden	16-17
 <u>Hoofdstuk B: Economie</u>	
1. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Economische ontwikkelingen in het eerste kwartaal van 1982	18-19
b. Verdere teruggang in de voedselvoorziening	19-20
c. Sovjet-Unie - China: Handelsakkoord voor 1982	20-21
2. <u>Tsjechoslowakije: Sombere vooruitzichten voor de economie</u>	
a. Samenvatting	22
b. Het economische plan voor 1982	22-26

BLZHoofdstuk C : Militair1. Activiteiten Landstrijdkrachten

- a. Warschaupakt 27-28
 - b. Sovjet-Unie 29
 - c. DDR 29
 - d. Polen 29-30
 - e. Hongarije 31
- TVG nr 1/82

DEEL II : MIDDEN-OOSTEN/AFRIKA

- 1. Irak, Iran, Syrië 33-35
- 2. Ethiopië/Eritrea 36-37
- 3. Soedan
 - a. Intern 38-40
 - b. Regionaal 40-41
- 4. Somalië 42-45

DEEL III : AZIE/VERRE OOSTEN

- 1. Sino-Sovjet betrekkingen 46-48
- 2. India 49-51
- 3. Vietnam 52-53
- 4. Bezoek Tsjechoslowaakse militaire delegatie
aan Vietnam, Kampuchea en Laos 54

SAMENVATTING

1. Oost-Europa

De regelmatig plaatsvindende conferenties op diverse terreinen van functionarissen van de Warschaupaktlanden vonden ook in de verslagperiode weer plaats.

Met grote regelmaat blijkt uit de verslagen van de conferenties dat er binnen het Warschaupakt op velerlei gebied tegenstellingen bestaan.

De door president Brezhnev gelanceerde ideeën m.b.t. wapenbeheersing vormen een duidelijke weerspiegeling van de eigen sterke en zwakke punten.

In de DDR is een nieuwe Dienstplichtwet ingevoerd waarin echter geen opmerkelijke wijzigingen in vergelijking met de vorige, voorkomen.

Ook in Tsjechoslowakije zijn er grote verschillen van inzicht binnen de Communistische Partij, die mogelijk mede veroorzaakt worden door de economische moeilijkheden in dat land. Voor wat dit laatste betreft, bleek ook in deze verslagperiode weer dat ook in de Sovjet-Unie een verdere teruggang in de economische groei kan worden geconstateerd.

Bij de Warschaupakt landstrijdkrachten zijn geen opvallende activiteiten waargenomen. De halfjaarlijkse troepenrotatie heeft inmiddels weer plaatsgevonden.

2. Midden-Oosten / Afrika

Zowel de situatie in de Midden-Oosten landen als die in Noord-Afrika blijft onverminderd getuigen van grote onderlinge verdeeldheid.

3. Azië / Verre-Oosten

De Sovjet-Unie heeft zijn "toenaderingspogingen" tot China ook in de verslagperiode weer voortgezet.

DEEL I: OOST-EUROPAHoofdstuk A: Politiek1. Warschaupakta. Bijeenkomsten Partijsecretarissen

- (1) Na een voorbereidende bijeenkomst van afdelingshoofden voor politieke en organisatorische zaken van regerende communistische partijen en/of hun plaatsvervangers in Praag op 18 en 19 februari, vond van 30 maart tot 1 april eveneens in Praag een conferentie plaats van de desbetreffende partijsecretarissen. Naast de partijsecretarissen van de zeven Warschaupaktlanden, Cuba en Mongolië namen vertegenwoordigers van Laos en Vietnam aan het beraad deel, evenals de hoofdredacteur van het tijdschrift "Problemen van Vrede en Socialisme". Op het programma stond de uitwisseling van ervaringen van het werk van de partij-organisaties aan de basis bij de verwezenlijking van de partijpolitiek, de versterking van hun invloed in de arbeiders-collectieven en de uitvoering van de hen door hun partijcongressen opgelegde maatschappelijke en economische taken. De sfeer van de bijeenkomst werd aangeduid met vriendschappelijk en hartelijk, in de geest van gelijkwaardigheid, internationale solidariteit, eenheid en saamhorigheid. (B-2)(W)
- (2) Op 24 en 25 maart vond eveneens in Praag een bijeenkomst plaats van de voor agitatie, propaganda, massamedia en internationale informatie verantwoordelijke partijsecretarissen en/of afdelingshoofden op dit terrein van 11 socialistische landen. Op de agenda stonden vraagstukken betreffende de ontwikkeling van de ideologische samenwerking tussen de partijen. Intensivering hiervan werd door de Tsjechoslowaakse partij-ideoloog [REDACTED] tijdens een ontvangst van toenemende betekenis genoemd wegens de verscherpte internationale ideologische strijd. Ook zou een mogelijke wereldconferentie van communistische partijen zijn besproken op voorstel van [REDACTED]. De besprekingen zouden zijn verlopen in een hartelijke, kameraadschappelijke en vriendschappelijke sfeer. (B-2/3)(W/R)

Commentaar: De onder (1) genoemde bijeenkomsten zijn een jaarlijks terugkerend fenomeen en zowel plaats, data, deelnemers als slotcommuniqué duiden op een routinebijeenkomst. Hooguit kan gesteld worden dat het thema van de conferentie mogelijk een reactie op de ontwikkelingen in Polen vormt. De bijeenkomst op 24 en 25 maart is minder gebruikelijk van aard en opvallend was de, in vergelijking met de onder (1) genoemde conferentie, geringe aandacht die er in de Oost-europese media aan werd besteed. De tamelijk vage sfeerduiding van deze bijeenkomst duidt op tegenstellingen. Deze hangen mogelijk samen met een voorstel voor een wereldconferentie van communistische partijen, dat op dit moment niet haalbaar lijkt te zijn en door de Sovjet-Unie nu tenminste voor enige jaren in de ijskast zou zijn geplaatst. De tegenstellingen kunnen echter ook verband houden met voorstellen voor een geïntensiveerde, eenvormiger en gecoördineerde propaganda-campagne, waarop in een Hongaars bericht gezinspeeld werd. Die campagne zou vooral gericht zijn tegen de Westerse bewapeningsinspanningen. Met name Roemenië neemt op dit vlak een genuanceerder opstelling in dan de overige Pakt-landen: Roemenië legt de schuld voor de bewapeningswedloop niet uitsluitend in Washington.

2. Sovjet Unie

a. Ontwapeningsproblematiek

In de door partijleider Brezhnev voor het medio maart gehouden vakbondscongres in Moskou gehouden rede, werd in samenhang met de internationale activiteiten van de Sovjet vakbonden ingegaan op de internationale politiek. Hierbij keerde Brezhnev zich tegen de Westerse houding t.a.v. Polen, tegen Westerse boycot-maatregelen en tegen de "militaristische koers en agressieve politiek van het NAVO-blok". In het bijzonder ging hij in op de ontspannings- en ontwapeningspolitiek.

In dit kader kondigde Brezhnev het besluit van de Sovjet leiding aan om "eenzijdig een moratorium m.b.t. de stationering van kernwapens voor de middellange afstand in het Europese deel van de Sovjet-Unie in te voeren" (Moscow News).

Hij verklaarde dat de Sovjet-Unie "de reeds gestationeerde wapens van dat soort kwantitatief en kwalitatief" bevriest en dat zij "de vervanging van oude raketten, die als SS-4 en SS-5 bekend zijn, door de nieuwere SS-20 stoppen". Brezhnev voegde hieraan toe dat dit besluit "zal gelden ófwel tot met de VS op basis van gelijkheid en gelijke veiligheid een overeenkomst over de vermindering van voor Europa bestemde kernwapens voor de middellange afstand bereikt wordt, ófwel tot het tijdstip dat de Amerikaanse leiders in weerwil van de veiligheid van de volkeren ertoe overgaan stationering van Pershing-2 raketten en kruisraketten in Europa praktisch voor te bereiden". Tevens stelde Brezhnev dat de Sovjet-Unie de bedoeling heeft "al dit jaar op eigen initiatief een bepaald aantal van haar raketten voor de middellange afstand af te voeren, indien de internationale situatie zich niet opnieuw toespitst".

Indien de NAVO-landen toch "in strijd met de vredeswil van de volkeren" hun plan tot stationering doorzetten zou volgens Brezhnev een reële extra bedreiging ontstaan voor de Sovjet-Unie en haar bondgenoten. Die zou de Sovjet-Unie "tot zodanige tegenmaatregelen dwingen die de andere zijde, inclusief ook direct de Verenigde Staten, hun eigen territorium in een analoge positie zouden brengen".

In dit verband wees hij ook op de noodzaak tot hervatting van de onderhandelingen over een akkoord over strategische kernwapens tussen de VS en de Sovjet-Unie.

Zolang dat niet gebeurt wenst de Sovjet-Unie dat beide zijden "geen nieuwe kanalen in de bewapeningswedloop openen, geen kruis-raketten met groter bereik op schepen of op de grond stationeren". Voorts suggereerde hij onderhandelingen over "wederzijdse beperking van het inzetbaarheidsbereik van de oorlogsvloten", i.h.b. over "beperking van de operatiegebieden van de kernwapenonderzeeboten" en over uitbreiding van vertrouwenwekkende maatregelen "op zee en op de oceanen aan de equator". (B-2)(W)

- Commentaar: - Dit eenzijdige besluit laat de bestaande onevenwichtigheid op het gebied van INF onberoerd. Waarschijnlijk past deze bevestiging goed in de Sovjet planning voor verdere SS-20 lanceerinrichtingen, omdat de rest van dit jaar geen onder constructie zijnde lanceerinrichting gereed komt; verder is het besluit als hooguit een deelmaatregel te zien omdat het Aziatische deel van de SU er niet onder valt (van waaruit SS-20's West-Europa ook kunnen bestrijken).
- De in het vooruitzicht gestelde unilaterale reductie is overigens afhankelijk van Moskou's inschatting of de "internationale situatie zich verscherpt heeft of niet".
 - De voorwaarde dat het besluit al teniet gedaan kan worden door "praktische voorbereidingen" voor de stationering van Pershing-2 etc. is bewust vaag geformuleerd, zijnde nuttig als politiek criterium voor de beoordeling van de stand van zaken rond het NAVO-dubbelbesluit en de oppositie daartegen om op basis daarvan (verdere) stappen te ondernemen of terug te draaien.
 - De dreiging met maatregelen om VS grondgebied in "een analoge positie" te brengen (d.m.v. stationering van INF op b.v. Cuba) is door de Sovjet-diplomatie al eerder gebruikt. Deze passage in Brezhnev's rede lijkt eerder op West-Europa te doelen: door toespelingen op de Cuba-crisis van 1962 te maken wordt ook de terugtrekking destijds van Amerikaanse Thor- en Jupiterraketten uit Europese NAVO-landen in herinnering geroepen kennelijk in de hoop om deze lijn terzake van Pershing-2 en cruise missiles door te trekken.

- Brezhnev's aanbod over op zee of op het land gestationeerde cruise missiles en terzake de beperking van de patrouille-gebieden van onderzeeboten uitgerust met strategische kernbewapening, demonstreert duidelijk dat Sovjet wapenbeheersingsinitiatieven een weerspiegeling vormen van de eigen sterke en zwakke punten. Kennelijk verloopt de ontwikkeling van geavanceerde kruisvluchtwapens in het Westen sneller en stelt dit de SU voor een probleem terzake van de verdediging hiertegen.
- Politiek gezien is Brezhnev's rede in samenhang met het vrijwel tegelijkertijd aangekondigde bezoek van DDR-leider [REDACTED] aan de BRD te zien. West-Europa wordt zo vanuit SU/WP oogpunt het perspectief van de voordelen van een bestendige verhouding, niet verstoord door daadwerkelijke stationering van INF aan NAVO-zijde, voorgehouden.

heim

b. Nieuwe Plaatsvervangend Minister van Defensie

Op 23 februari j.l. is Lrgen [REDACTED] in het legerdagblad Rode Ster aangeduid als Plv Minister van Defensie. Sinds 1973 was hij Hoofd van het Hoofddirectoraat voor Personeel van het Ministerie van Defensie; op 18 februari werd hij nog als zodanig genoemd. In die functie werd hij altijd als eerste ná de Plv Mindef's genoemd, zodat hij slechts een relatief kleine promotie maakte. Zijn bevordering tot Plv Mindef houdt mogelijk in dat hij Lrgen [REDACTED] opvolgt in diens vorige functie (tot medio 1981) als Plv Mindef belast met verbindingszaken, coördinatie, command-control aangelegenheden. automatisering en planning. Niet uitgesloten is evenwel dat deze functie als zodanig is opgeheven en dat [REDACTED] benoeming een opwaardering van het belang van het personeelsbeleid inhoudt. Skhadov werd geboren in 1913 en maakt geen deel uit van één der hoogste partij-organen. In de gebruikelijke Sovjet volgorde van vermelding, is de top van van het Sovjet Ministerie van Defensie nu als volgt samengesteld:

1. MSU [REDACTED] Minister van Defensie sinds 1976 en lid Politbureau van het CC van de CPSU sinds 1976. Geboren in 1908.
2. MSU [REDACTED] 1e Plv Minister van Defensie en CGS sinds 1977 en lid van het CC van de CPSU sinds 1977. Geboren 1917.

GEHEIM

3. MSU [REDACTED] 1e Plv Minister van Defensie sinds 1971 (als CGS) en als Opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten van het Warschaupakt sinds 1977, CC-lid sinds 1971. Geboren 1921.
4. Lrgen [REDACTED] Hoofd Politiek Hoofddirectoraat van de Sovjet Strijdkrachten sinds 1962, CC-lid sinds 1964. Geboren 1908.
5. MSU [REDACTED] 1e Plv Minister van Defensie belast met Algemene Zaken en Buitenlandse Betrekkingen (met niet-WP-landen) sinds 1967, CC-lid sinds 1968. Geboren 1911.
6. Lrgen [REDACTED] Plv Minister van Defensie en Opperbevelhebber van de Strategische Raketstrijdkrachten sinds 1972, CC-lid sinds 1976. Geboren 1914.
7. Lrgen [REDACTED] Plv Minister van Defensie en Opperbevelhebber van de Landstrijdkrachten sinds 1980, CC-lid sinds 1976. Geboren 1917.
8. Mlsk [REDACTED] Plv Minister van Defensie en Opperbevelhebber van de Luchtverdediging (Voyska-PVO) sinds 1978, tevens Opperbevelhebber van de WP-Luchtverdediging en Plv Opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten van het WP, CC-lid sinds 1978. Geboren 1923.
9. Hmlsk [REDACTED] Plv Minister van Defensie en Opperbevelhebber van de Luchtstrijdkrachten sinds 1969, CC-lid sinds 1971. Geboren 1914.
10. Adm [REDACTED] van de SU [REDACTED] Plv Minister van Defensie en Opperbevelhebber van de Sovjet Marine sinds 1956, CC-lid sinds 1961. Geboren 1910.
11. MSU [REDACTED] Plv Minister van Defensie sinds 1960 (als Opperbevelhebber Strategische Raketstrijdkrachten) als Hoofdinspecteur sinds 1962, CC-lid sinds 1956. Geboren 1902.
12. Lrgen [REDACTED] Plv Minister van Defensie en Hoofd Achterwaartse Diensten sinds 1972, CC-lid sinds 1976. Geboren 1917.
13. Lrgen [REDACTED] Plv Minister van Defensie en Hoofd van de Civiele Verdediging sinds 1972, CC-lid sinds 1976. Geboren 1921.
14. Lrgen Ir. [REDACTED] Plv Minister van Defensie sinds 1978, belast met Bewapeningsaangelegenheden sinds 1981, Kandidaatlid van het CC sinds 1981. Geboren 1923.
15. M Genie Ir. [REDACTED] Plv Minister van Defensie voor Bouwzaken en Troepenhuysvesting sinds 1978. Geboren 19 .
16. Lrgen [REDACTED] Plv Minister van Defensie sinds 1982 (zie boven). Geboren 1913.

N.B.: Mogelijk dient [REDACTED] vóór [REDACTED] genoemd te worden.

c. Mutaties in de KGB-leiding

Ter vervanging van de in januari overleden Lrgen [REDACTED] werd omstreeks 1 maart de 74-jarige Lrgen [REDACTED] bevorderd tot 1e Plv Voorzitter van het Comité voor de Staatsveiligheid van de Sovjet-Unie, de KGB. Hij was tot dusver na [REDACTED] de meest prominente Plv KGB-Voorzitter, is 10 jaar ouder dan zijn voorganger en was tot dusver Hoofd van het 2e Hoofddirectoraat, belast met Contra-inlichtingenwerk. Inmiddels werd in april in het legerdagblad Rode Ster ook de 59-jarige Kolgen [REDACTED] aangeduid als 1e Plv KGB-Voorzitter. Deze was sinds 1967 Plv Voorzitter en Hoofd van het Directoraat Personeel van de KGB, maar was mogelijk ook verantwoordelijk voor subversiebestrijding. Beiden zijn lid van het Centraal Comité van de CPSU en worden tot de groep van oude vertrouwden van partijleider Brezhnev gerekend. Op het niveau van de unierepublieken vond eveneens een belangwekkende KGB-mutatie plaats: De Ukrainer LtGen [REDACTED] die van 1971 tot 1975 KGB-Voorzitter in Tadzjikistan was en sindsdien de functie van KGB-Voorzitter in Kazakhstan vervulde, werd "in verband met zijn benoeming in een nieuwe functie" in februari als KGB-Voorzitter van Kazakhstan vervangen door de Kazakh [REDACTED] (B-2)(W/R/G)

Commentaar: De benoemingen van [REDACTED] en [REDACTED] tot 1e Plv Voorzitters van de KGB maakten duidelijk dat partijleider Brezhnev nog steeds een grote invloed uitoefent op hoge personeelsbenoemingen en onderstreept eens te meer de nauwe banden tussen hem en de veiligheidssector.

Opmerkelijk is het feit dat twee 1e Vice-Voorzitters benoemd zijn. Hoewel dat bij andere Staatscomités en Ministeries géén onbekend verschijnsel is, is het bij de KGB ongebruikelijk in de recente geschiedenis. Dit zou kunnen duiden op een zekere opwaardering van de rol van de KGB in het Sovjet systeem. Gelet op de leeftijd van [REDACTED] kan het echter ook betekenen dat deze reeds spoedig deze functie zal moeten opgeven. Anderszins is niet uit te sluiten dat dit een voorbode is van een functieverandering voor de 67-jarige KGB-Voorzitter [REDACTED] die tevens Politbureau lid is.

Een opwaardering, door hem naast Politbureau-lid tevens partijsecretaris te maken, is niet uitgesloten. Verantwoordelijkheid voor ideologische en/of internationale aangelegenheden ligt dan, gezien zijn carrièrepatroon, voor de hand. Een dergelijke benoeming zou zijn positie als mogelijke kandidaat voor de opvolging van Brezhnev als Algemeen Secretaris (=partijleider) versterken. In deze context is [REDACTED] wellicht voorbestemd KGB-Voorzitter te worden.

Naast KGB-Voorzitter [REDACTED] en zijn twee eerste plaatsvervangers [REDACTED] en [REDACTED] telt de KGB nu tenminste vijf plaatsvervangend voorzitters:

LtGen [REDACTED]

LrGen [REDACTED] (Hoofd KGB-Grenstroepen);

PIROZHKOV;

LtGen Ir. YEMOGHONOV (Hoofd Directoraat Technische Operatiën?) en YERMAKOV.

Afgaande op de ondertekenaars van [REDACTED] necrologie zijn verder mogelijk ook [REDACTED] en [REDACTED] Plv Voorzitter van de KGB.

Met betrekking tot [REDACTED] tenslotte, is het gelet op zijn carrièrepatroon niet uitgesloten dat hij Hoofd van een der KGB-Directoraten op unie-niveau wordt, mogelijk tevens Plv Voorzitter van de KGB. Belangwekkender is evenwel zijn vervanging door een Kazakh. De laatste jaren zijn vaker in de unierepublieken functionarissen tot KGB-Voorzitter benoemd wier etnische achtergrond overeenstemt met die van de republiek van benoeming. In het verleden werden overwegend leden van de Slavische volken, i.h.b. Russen en Ukraïners, benoemd.

Indien deze tendens zich voortzet is dit waarschijnlijk een tegemoetkoming aan de levende nationalistische gevoelens en verzet tegen de Russische dominantie en Russificering in de Sovjet samenleving. In de toekomst zou deze ontwikkeling de controlemogelijkheden van Moskou op de unierepublieken wellicht nadelig kunnen gaan beïnvloeden.

d. Vakbondscongres

Van 16 tot 20 maart vond in Moskou het 17e Congres van de Centrale Vakbondsraad van de Sovjet-Unie (AUCCTU) plaats.

Aan de vooravond hiervan werd op 5 maart haar sinds 1976 functionerende voorzitter [REDACTED] vervangen door [REDACTED] die sinds 1980 minister was voor de hout-, cellulose-, papier en houtverwerkende industrie en daarvoor sinds 1963 een vooraanstaande rol in de vakbeweging speelde. Deze benoeming volgde op officiële kritiek op het functioneren van de vakbonden. Ook werd officieus kritiek op ex-vakbondsleider [REDACTED] persoonlijk uitgeoefend, onder meer omdat hij niet voor zijn taak berekend zou zijn. De mutatie wordt echter ook in verband gebracht met de ontwikkelingen in Polen en de gebleken noodzaak de Sovjet vakbonden te activeren. Een artikel in het partijdagblad PRAVDA van de partijleider in het industriecentrum Tula wees opnieuw op het feit dat bepaalde vakbondsfunctionarissen het contact met het volk hebben verloren, teveel in hun kantoren rondhangen en dat het gevolg daarvan "bureaucratie, formalisme en traagheid" is. Ook zouden de vakbondsorganisaties in bedrijven te vaak aanhangsels van de bedrijfsleiding zijn geworden. Ook tijdens het Congres werd soortgelijke kritiek geleverd door zowel partijleider Brezhnev als de nieuwe vakbondsvoorzitter [REDACTED]. Daarbij lag sterk de nadruk op het zgn. Leninistische concept van vakbonden als "leerstoel voor management, economie en communisme", d.w.z. dat de vakbonden in nauwe samenwerking met partij en staat een middel zijn om de massa te mobiliseren. Met name verhoging van de productie en efficiëntie wordt hierbij als doel gesteld, omdat hierdoor de materiële basis geschapen wordt die het scheppen van gunstiger arbeidsvoorwaarden mogelijk zou maken. (B-2)(W)

Commentaar: Hoewel naar aanleiding van de ontwikkelingen in Polen vorig jaar in de Sovjet-Unie gezinspeeld werd op een grotere rol voor de vakbeweging, maakte het routinematige verloop van het 17e AUCCTU-Congres duidelijk dat de Sovjet vakbonden hun traditionele rol behouden. Dit houdt in dat de vakbonden een mobilisatiemiddel van de partij zijn en zelf geen recht van spreken hebben zonder uitdrukkelijke voorafgaande instemming van de partijleiding. Onder deze omstandigheden is het niet verwonderlijk dat het vakbondscongres gehanteerd werd als platform voor een nieuw buitenlands politiek initiatief op het vlak van de kernwapenproblematiek (zie a.) Van belang is wel dat voor het eerst sedert de Stalin-periode weer een ervaren vakbondsman tot AUCCTU-Voorzitter is benoemd, hoewel de benoeming voorafgaand aan het congres en op voorstel van partijsecretaris/Politbureau-lid [REDACTED] en partijsecretaris [REDACTED] duidelijk maakt dat [REDACTED] een [REDACTED]

door de partij verkozen functionaris is. Opmerkelijk is dat zijn ministerie rond zijn benoeming tot vakbondsvoorzitter fel bekritiseerd werd, daarmede als het ware aangevend dat [REDACTED] als minister tekort is geschoten en werd weggepromoveerd. Een Politbureau-lidmaatschap voor de nieuwe vakbondsvoorzitter zoals dit in het verleden wel het geval was, lijkt daarom voor [REDACTED] net zo min te zijn weggelegd als voor zijn voorganger [REDACTED]. Dit onderstreept de verminderde rol van de vakbeweging in het Sovjet systeem.

[REDACTED]

3. DDRa. Nieuwe "Dienstplichtwet"

Eind maart werden door het Oostduitse parlement in overeenstemming met de Grondwet en de nieuwe Wet op de Nationale Verdediging van 1978 een nieuwe "Wet op de Militaire Dienst" (Wehrdienstgesetz) en een nieuwe "Wet over de Staatsgrenzen" aangenomen. De laatste regelt onder meer de bevoegdheden van de DDR Grenstroepen en staat op het vlak van het verhinderen van vluchtelingen en andere ongeoorloofde grensoverschrijdingen het gebruik van vuurwapens toe.

Met betrekking tot de "dienstplichtwet" wees Minister van Defensie Lrgen [REDACTED] in een toelichting op de veelomvattendheid van die wet, die alles regelt van voorbereiding van DDR-burgers op de militaire dienst, inclusief de pre-militaire opleidingen op lagere en middelbare scholen, via de civiele verdediging en de rol van reservisten tot en met dienstplichtvervulling bij de Staatsveiligheidsdienst. In zijn referaat ging [REDACTED] verder in op de groeiende noodzaak de komende jaren in versterkte mate reservisten op te roepen om het tekort aan jonge dienstplichtigen uit de geboortenarme jaar- klassen van de zestiger en zeventiger jaren aan te vullen.

De initiële dienstplicht blijft evenwel gehandhaafd op 18 maanden, terwijl ook de maximale oproepingsleeftijd van 50 jaar (60 jaar voor officieren) eveneens gehandhaafd blijft.

Politiek gezien waren de belangwekkendste opmerkingen dat [REDACTED] stelde dat onder de huidige omstandigheden het socialisme en de vrede ploegen én zwaarden nodig hebben, zich daarmee afzettend tegen i.h.b. de Oostduitse kerkelijk geïnspireerde vredesbeweging, en dat hij sprak over "onze politieke en militaire tradities".

Deze kwamen volgens [REDACTED] in de nieuwe dienstplichtwet tot uitdrukking en de nieuwe wet levert volgens hem een bijdrage aan de verdere versterking van de DDR en haar landverdediging.

b. Invoering Maarschalksrang

Met ingang van 1 mei wordt in de DDR de rang van "Maarschalk van de DDR" ingevoerd. De verlening van de Maarschalksrang geschiedt op basis van een besluit van de Staatsraad door haar voorzitter "in de Verdedigingstoestand" (d.w.z. als de DDR in staat van oorlog is) óf wegens "uitzonderlijke militaire prestaties". Tot dusver was de rang van Legergeneraal de hoogste in de DDR, welke zowel bekleed wordt door Minister van Defensie [REDACTED] Minister voor de Staatsveiligheid [REDACTED] als (b.d.) door de Voorzitter van de Ministerraad [REDACTED].

Naar verwachting zullen zowel [REDACTED] [REDACTED] als partijleider/
staatsraadvoorzitter [REDACTED] als eersten in aanmerking komen
voor de Maarschalksrang, de laatste uit hoofde van diens Voorzitter-
schap van de Nationale Verdedigingsraad en i.v.m. zijn 70e verjaardag
in augustus a.s. Uitreiking aan [REDACTED] en [REDACTED] kan mogelijk ge-
schieden in december bij hun 72e respectievelijk 75e verjaardag
óf ter gelegenheid van hun afscheid als eerbetoon aan hun rol bij
de opbouw van het NVA respectievelijk MfS-Veiligheidsapparaat.

[REDACTED]

4. Tsjechoslowakije

Partijkritiek op de Partij

In het Slowaakse partijweekblad NOVE SLOVO schreef een lid van het Tsjechoslowaakse Partijpresidium, parlamentsvoorzitter Indra, medio maart in een artikel dat de partijleiding het contact met de massa was kwijtgeraakt en dat de partij zelf er slecht aan toe is. Hij stelde dat "Communisten zonder banden met het volk die naam niet waardig zijn en ophouden communisten te zijn". Tevens keerde hij zich tegen "de vele kleinburgerlijke meelopers, opportunisten en carrièremakers" die na het aan de macht komen van de partij zich bijna van de ene dag op de andere bij de partij konden aansluiten, in weerwil van [REDACTED] waarschuwing tegen "tuig dat meedrijft met puur revolutionaire stromingen". Ingaand op de periode sinds 1969 signaleert hij dat er "organisaties zijn die geen enkele invloed op niet-communisten hebben" en "wier activiteit naar formalisme ruikt". Daarbij vergelijkt hij ze met "burgerlijke clubs" die gekenmerkt worden door "sectarische afzondering".

Na verdere kritiek op passiviteit etc., roept hij op tot verbetering van het partijbestand door nauwkeurige selectie en screening van ieder lid. Ook partij-ideoloog [REDACTED] keerde zich begin april tegen "tekortschietende activiteit", "socialistische bekrompenheid" en "het opnieuw opsteken van kleinburgerlijke voorstellingen". Daarbij is volgens [REDACTED] "discipline" een sleutelbegrip, zowel onder kapitalisme als socialisme. Tevens stelde hij dat "Tsjechoslowakije voortdurend achter de ontwikkelingen en behoeften aanloopt" door een foutieve uitvoering van besluiten. Ook hij wees op de mogelijkheid/noodzaak van zuiveringen. Nadien wees [REDACTED] op 21 april voor het Centrale Comité van de Tsjechoslowaakse CP nog op "scepis en paniek" bij een deel van de bevolking i.v.m. de economische moeilijkheden in het land, maar wees daarbij het zoeken naar economische hulp uit het Westen als gevaarlijk van de hand, wijzend op de ervaringen van Polen. (B-2)(W)

Commentaar: Terwijl de door [REDACTED] gemaakte opmerkingen binnen zijn taakgebied als partij-ideoloog vallen en voor zijn doen niet uit de toon vallen, verdienen Indra's opmerkingen meer aandacht. Hoewel hij ideologisch tamelijk star is, heeft hij niet de reputatie voorstander van een harde opstelling te zijn, maar veeleer gematigd.

Mede omdat hij geen ideologisch woordvoerder/auteur is, vormen zijn uitlatingen een erkenning dat de ernstige stagnatieverschijnselen die optreden, mede samenhangen met de "normalisering" die volgde op de "Praagse Lente" van 1968, en dat de partij hiervoor zelf verantwoordelijk is. De kritiek op de afstand tussen partijleiding en volk, formalisme en sectarisme, lijkt mede te zijn geïnspireerd door de ervaringen in Polen, waar immers de huidige crisis vooral het gevolg is van een onoverbrugbare kloof tussen partij en volk. De kritiek van Indra is waarschijnlijk deels bedoeld om een dergelijke "explosie" te helpen voorkomen, maar kan echter ook opgevat worden als een hint aan de Poolse leiders om niet in de fouten van de Tsjechoslowaakse leiders van na 1969 te vervallen v.w.b. de "normalisering".

Gezien het karakter van NOVE SLOVO heeft Indra's betoog echter vooral binnenlandse politieke betekenis, omdat de strekking zodanig is dat het door de partij eigenlijk niet genegeerd kan worden. Niet uitgesloten is dat het artikel mede bedoeld is om de oude partijgarde onder druk te zetten en eventueel te wippen, hoewel ondersteunende aanwijzingen in de laatste richting ontbreken. Gezien soortgelijke stagnatieverschijnselen en misstanden in de Sovjet-Unie tenslotte en gelet op het feit dat de Tsjechoslowaakse "normalisering" door de Sovjet-Unie geïnstigeerd is, is INDRA's artikel ook op te vatten als verholen kritiek op de Sovjet-Unie. Hiertegenpleit wellicht dat de "normalisering" in Tsjechoslowakije mogelijk verder is gegaan dan de Sovjet-Unie ooit gewenst heeft.

5. Bulgarije

a. Ontwikkelingen in de partijleiding

Tijdens een zitting van het Centraal Comité van de Bulgaarse Communistische Partij, vond op 2 maart een aantal belangrijke mutaties in de partijleiding plaats. Partijsecretaris [REDACTED] werd als zodanig ontslagen wegens zijn benoeming tot premier in juni 1981, maar hij blijft lid van het Politbureau. In zijn plaats werd de Voorzitter van het Planbureau en Vice-premier [REDACTED] gekozen tot partijsecretaris (voor de economie).

Het Hoofd van het Kabinet van partijleider [REDACTED] tevens partijsecretaris, [REDACTED] werd in het Politbureau opgenomen. Hij neemt waarschijnlijk de plaats in van de 72-jarige oud-partisaan [REDACTED] die "om gezondheidsredenen op eigen verzoek" werd ontslagen. [REDACTED] was slechts twee jaar lid van het Politbureau na 13 jaar kandidaat te zijn geweest, was sinds 2 jaar één van de zes vice-voorzitters van de Bulgaarse Staatsraad en was tevens voorzitter van de Commissie voor Sociaal Beleid van het Bulgaarse parlement. Waarschijnlijk houdt zijn ontslag verband met een gerechtelijk onderzoek tegen zijn inmiddels veroordeelde zoon, wegens misbruik van staatsgelden en andere malversaties rond de viering van de 1300e verjaardag van de Bulgaarse staat. Om deze reden werden ook het hoofd van de CC-afdeling voor kaders in het buitenland, kolonel-generaal [REDACTED] en de vroegere plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken (1976-1979) en ambassadeur in Tsjechoslowakije (1979-1981) Popov uit het CC (en de partij) gezet. De laatste werd eind vorig jaar onder enigszins mysterieuze omstandigheden naar Bulgarije teruggebracht en werd eind maart tot 20 jaar gevangenisstraf veroordeeld. (B-2)(W)

b. Vakbonden

- Volgens een onbevestigd bericht werd onlangs in Bulgarije een vrije vakbond opgericht met de naam "Solidariteit van de Arbeid". Deze zou tot op hoog niveau sympathisanten hebben en zowel arbeiders als boeren willen verenigen. (D-4)(W)
- Tijdens het 9e Congres van de Bulgaarse Vakbonden leverde begin april vakbondsvoorzitter en Politbureau-kandidaatlid [REDACTED] kritiek op het functioneren van de vakbonden. Hij benadrukte dat "voor de verwezenlijking van de diepgaande economische veranderingen die de Partij zich heeft voorgenomen nieuwe activiteiten en zo veel mogelijk medewerking van de arbeiders nodig is De vakbonden komt hierbij een hoofdrol toe". (B-2)(W)

ntieel Commentaar: Zowel de openlijke maatregel tegen corruptiepraktijken als de ontwikkelingen rond de vakbeweging lijken te zijn geïnspireerd door de ontwikkelingen in Polen sedert 1980. Soortgelijke tendensen elders in Oost-Europa, in het bijzonder ook in de Sovjet-Unie, vormen een duidelijke aanwijzing dat de klap van Polen hard is aangekomen. Diepgaande lessen in de zin van systeemveranderingen zijn hieruit evenwel (nog) niet getrokken en men lijkt zich vooralsnog te willen beperken tot de aanpak van corruptie e.d.

Wat betreft het schandaal dat nu in Bulgarije aan het licht is gekomen speelt een extra factor een rol. Alle ontslagen en een aantal mutaties op lager niveau lijken namelijk terug te grijpen op de vorig jaar juni tamelijk onverwachts overleden dochter van partijleider ██████████ ██████████ ██████████

██████████ Als Politbureau-lid en Voorzitster van het Comité voor de Cultuur was zij verantwoordelijk voor het Bulgaarse culturele beleid en in het bijzonder ook voor de evenementen rond de herdenking van het 1300-jarig bestaan van de Bulgaarse staat. De vooral nationalistische aspecten van dit beleid stuitte zowel bij bepaalde kringen in de partij als bij de Sovjet-Unie op weerstanden. De nogal drastische aanpak van een aantal bij de herdenking betrokken functionarissen, deels protégés van ██████████, is enerzijds te zien als waarschuwing aan het lagere partij kader om de officiële partijlijn te blijven volgen zoals uitgezet door de sterk pro-Sovjet georiënteerde partijsecretaris voor Ideologie en Cultuur Lilov, anderzijds als tegemoetkoming aan Sovjet wensen. Daarbij bestaat de indruk dat de invloed van de sterk pro-Sovjet georiënteerde factie in de partijleiding toeneemt, zij het dat dit getalsmatig niet tot uitdrukking komt. De benoeming van de kabinetschef van ██████████ ██████████ tot Politbureau-lid zou echter eerder op het tegendeel kunnen wijzen. Ook andere benoemingen lijken te duiden op een bij voortduring sterke positie van partijleider ██████████ die met de huidige Sovjet partijleiding geen overmatig nauwe betrekkingen onderhoudt.

██████████

Hoofdstuk B: Economie

1. Sovjet-Unie

a. Economische ontwikkeling in het eerste kwartaal van 1982

In de PRAVDA van 24 april j.l. werden de cijfers gepubliceerd over de ontwikkeling van de Sovjet economie in de eerste drie maanden van 1982. Blijkens deze cijfers is de industriële productie in de maanden januari-maart met 2,1% toegenomen. De groei van de arbeidsproductiviteit bedroeg 1,5%. In de energiesector liepen de resultaten sterk uiteen. Terwijl de aardgaswinning in totaal 125 miljard m³ bedroeg, hetgeen overeenkwam met een productie-toename van 7% stagneerde de olieproductie op het niveau van 1981 (150 miljoen ton). Ook de kolenwinning bleef gelijk (186 miljoen ton).

De productie van staal, gewalste ferro-metalen, stalen buizen, papier, cement en een groot aantal andere goederen, haalde zelfs het niveau van het eerste kwartaal van 1981 niet. De vleesproductie daalde in de periode januari-maart opnieuw, en wel met 2%. De zuivelproductie nam eveneens verder af.

Commentaar: Hoewel volgens de PRAVDA de resultaten in maart beter waren dan in het eerste kwartaal als geheel, wijzen de cijfers in hun totaliteit op een verdere teruggang in de economische groei (zie ook MO 1/82 "Economische ontwikkeling in 1981"). Het jaarplan voor 1982 mikte op een toename van de totale industriële productie met 4,7%. Deze groei zou primair door een sterke stijging van de arbeidsproductiviteit moeten worden gerealiseerd. In de industrie zou de arbeidsproductiviteit met 4,1% moeten toenemen (tegenover een groei van 2,7% in 1981).

Ofschoon het niet uitgesloten is, dat er in de rest van het jaar enig herstel zal plaatsvinden, zijn de kansen op realisering van de belangrijkste doelstellingen van het jaarplan 1981 nu reeds aanzienlijk verkleind.

Hoewel de economische ontwikkeling de Sovjet leiding ernstig zorgen baart en in de media scherpe kritiek wordt uitgeoefend op het functioneren van de industriële ministeries en het Staatsplanbureau (GOSPLAN), zijn tot dusverre nieuwe beleidsinitiatieven, die tot een sterkere productie- en productiviteitsgroei zouden kunnen leiden, vrijwel uitgebleven. In dit verband is het opmerkelijk, dat in een PRAVDA-artikel eind februari het industriebeleid in het algemeen en

de investeringspolitiek in het bijzonder, door een zeer vooraanstaande Sovjet econoom fel werden bekritiseerd. De schrijver achtte realisering van de doelstellingen van het Vijfjarenplan 1981-1985 uitgesloten indien niet aan de machinebouwsector een hogere prioriteit in het investeringsbeleid zou worden toegekend ten behoeve van een snelle(re) groei van de arbeidsproductiviteit.

a

b. Verdere teruggang in de voedselvoorziening

Volgens verschillende meldingen zijn de voedseltekorten in grote delen van de Sovjet-Unie de afgelopen maanden verder toegenomen. In zeker 20 steden zijn levensmiddelen (vooral vlees en zuivelprodukten) officieel gerantsoeneerd. Een speciaal distributiesysteem is opgezet om de werknemers in belangrijke industriële centra rechtstreeks (buiten het systeem van de staatskleinhandel om) van levensmiddelen te voorzien.

Commentaar: De toenemende voedseltekorten zijn het gevolg van de zeer teleurstellende graan-, aardappel- en suikerbieten oogst van vorig jaar. Naar verluidt bedroeg de graanoogst in 1981 slechts 158 miljoen ton (plan: 236 miljoen ton), hetgeen slechts 18 miljoen ton boven het niveau lag van de slechtste graanoogst in de jaren '70. Als gevolg van de misoogst, die volgde op de eveneens teleurstellende graanoogsten in 1979 en 1980, zijn de voedertekorten in de veehouderij nog verder in betekenis toegenomen. De daardoor veroorzaakte verdere teruggang in de voedselvoorziening (met name vlees en zuivelprodukten - zie ook 1.a. -) heeft de Sovjet leiding tot dusverre nog niet kunnen bewegen tot beleidsinitiatieven waarmee de structurele problemen in de agrarische sector effectief zouden kunnen worden aangepakt. Hoewel partijleider Brezhnev in zijn toespraak tot het vakbondscongres op 16 maart de bestaande problemen in de levensmiddelenvoorziening aanduidde als belangrijke, urgente vraagstukken die de belangen van de werknemers (ten zeerste) raakten en de vakbond opriep deel te nemen aan de ontwikkeling van "vernieuwende" benaderingen voor de oplossing van het voedselvraagstuk, is vooralsnog van ingrijpende beleidswijzigingen geen sprake. Het feit, dat Brezhnev opnieuw aankondigde dat een speciale zitting van het CC van de CPSU aan het voedselvraagstuk en het reeds in oktober 1980 aangekondigde voedselprogramma zal worden gewijd, sluit niet uit

dat binnen de Sovjet leiding (nog) geen overeenstemming bestaat over de te nemen maatregelen. De kans moet groot worden geacht, dat uiteindelijk in dit programma het accent zal worden gelegd op organisatorische wijzigingen (op lokaal/regionaal niveau). In dat geval zou de positieve invloed van het programma op de agrarische sector in de Sovjet-Unie evenwel gering blijven.

De Sovjet-Unie heeft - gedwongen door de slechte resultaten in de landbouw - record-hoeveelheden graan (40 à 45 miljoen ton) en andere levensmiddelen (zoals vlees, waarvan in 1981 bijna 1 miljoen ton werd ingevoerd) in het buitenland aangekocht. Daarvoor werd vorig jaar meer dan 12 miljard dollar uitgetrokken hetgeen overeenkomt met bijna 45% van de totale waarde van de Sovjet invoer in "harde valuta" in dat jaar. Desondanks moet rekening worden gehouden met een verdere verslechtering van de levensmiddelenvoorziening in de komende maanden.

Hoewel het niet is uitgesloten dat dit zal leiden tot arbeidsonrust (in met name de provincie), lijken incidenten op grote schaal in de belangrijkste industriële gebieden vermijdbaar door de instelling van de reeds genoemde speciale distributieregelingen. Wel staat vast, dat de voedseltekorten de groei van de arbeidsproductiviteit, waarvan de realisering van de doelstellingen van het economische plan voor 1982 en het Vijfjarenplan 1981-1985 primair afhankelijk is, nadelig zullen (blijven) beïnvloeden.

c. Sovjet-Unie - China: Handelsakkoord voor 1982

Op 16 april hebben de Sovjet-Unie en China een handelsakkoord voor 1982 getekend. Hoewel tot dusverre geen details over de exacte omvang en aard van de handel tussen beide landen in 1982 zijn bekend gemaakt, wordt in persberichten melding gemaakt van een toename van het handelsvolume met ongeveer 45%. Uit inlichtingenkanalen wordt een stijging van rond 20% gemeld.

Commentaar: In 1980 en 1981 is de handel tussen beide landen aanzienlijk teruggelopen.

In de jaren '78 en '79 bedroeg de Sino-Sovjet handel jaarlijks 330 à 340 miljoen roebel.

In 1980 daalde de waarde van de handel tussen beide landen tot 317 miljoen roebel. Vorig jaar viel de handelsomzet terug tot slechts 177 miljoen roebel (ongeveer 250 miljoen dollar) hetgeen overeenkwam met minder dan 0,2% van de totale buitenlandse handel van de Sovjet-Unie. Voor China maakte de handel met de Sovjet-Unie eveneens minder dan 1% van de totale handel met het buitenland uit. Bij de handel tussen beide landen gaat het om ruilhandel. De waarden van in- en uitvoer houden elkaar meestal vrijwel in evenwicht. De Chinese export bestaat primair uit landbouwprodukten. De Sovjet uitvoer naar China zou vooral bestaan uit houtpulp, chemische produkten, aluminium en reservedelen voor in het verleden door de Sovjet-Unie geleverde uitrusting. Daarnaast maakten transportmiddelen in het verleden deel uit van het Sovjet exportpakket. Tevens zou een akkoord zijn gesloten, dat hervatting van de handel tussen de grensprovincies (Xinjiang en Sovjet Centraal Azië in het Westen, en de Chinese noord-oostelijke provincies en het Verre Oosten van de Sovjet-Unie) mogelijk maakt. Dit handelsverkeer tussen de grensprovincies was in de zestiger jaren gestaakt. Hoewel zowel de toename van de Sino-Sovjet handel als het akkoord inzake uitbreiding van de handelsfaciliteiten in de grensprovincies aangeven, dat China bereid is op economisch gebied de betrekkingen met Moskou enigszins te verbeteren, mogen aan deze stappen geen vergaande politieke conclusies worden verbonden. Overigens blijft de rol van de Sovjet-Unie en de overige Oostbloklanden, waarmee China dit jaar eveneens de handel lijkt te zullen opvoeren, in het economische ontwikkelings- en moderniseringsbeleid van China uiterst bescheiden.

2. Tsjechoslowakije: Sombere vooruitzichten voor de economie

a. Samenvatting

In Tsjechoslowakije is sprake van stagnatie in de ontwikkeling van de economie. Ernstige, structurele problemen op het gebied van de buitenlandse handel en de energievoorziening, die mede samenhangen met een - onder invloed van het bestaande systeem van gecentraliseerde planning en bedrijfsvoering - onbevredigende efficiency en produktiviteitsontwikkeling, hebben ertoe geleid dat in 1981 het nationaal inkomen reëel is gedaald. Het jaarplan 1982 voorziet dit jaar in een zeer geringe groei van 0,5%. De levensstandaard is vorig jaar gedaald.

De vooruitzichten op de korte en middellange termijn voor de Tsjechoslowaakse economie in zijn totaliteit en de levensstandaard in het bijzonder zijn ongunstig. Van de economische crisis die zich in de kleinere Oostbloklanden reeds in volle omvang in Polen en Roemenië heeft gemanifesteerd, beginnen zich nu ook in Tsjechoslowakije de contouren af te tekenen. Dit hangt mede samen met het feit, dat de Tsjechoslowaakse leiding niet in staat en/of bereid is die (hervormings)maatregelen te nemen, die tot de oplossing van de structurele problemen waarmee de economie van het land de afgelopen jaren in toenemende mate te kampen heeft, zouden kunnen bijdragen.

b. Het economische plan voor 1982

Volgens het jaarplan 1982 zal er dit jaar van een economische groei in Tsjechoslowakije nauwelijks sprake zijn. Het nationaal inkomen zal met slechts 0,5% toenemen. De industriële produktie moet volgens de streefcijfers met (omgerekend) 0,8% stijgen. Voor wat betreft de sector "machinebouw" is een produktie-toename met 3% gepland. Het plan voor dit jaar mikt op een groei van de landbouwproduktie met 3,2%. De investeringen zullen met 3,3% worden verlaagd. De lonen zullen dit jaar 1,9% stijgen. De kleinhandelsomzet zal volgens het plan met 2,8% toenemen. Op het gebied van de buitenlandse handel zal gestreefd worden naar een toename van de export naar de niet-socialistische landen met 7,5%. Daarnaast zal de import uit deze landen nog sterker aan banden worden gelegd. De groei van de export naar de CEMA-landen moet in 1982 10% bedragen. In het jaarplan 1982 wordt een zeer sterk accent gelegd op de noodzaak aanzienlijke besparingen in het verbruik van energie en grondstoffen te realiseren.

Commentaar: De zeer bescheiden groeicijfers voor 1982 moeten gezien worden tegen de achtergrond van de economische stagnatie die zich in 1981 in volle omvang heeft gemanifesteerd. Vorig jaar bedroeg de toename van het nationaal inkomen slechts 0,2% terwijl oorspronkelijk een groei van 2,8% was gepland. Ook de stijging van de industriële produktie bleef in 1981 aanzienlijk achter bij het streefcijfer (plan: + 2,7%; gerealiseerd + 2%). De bouwproduktie nam zelfs met 2% af, terwijl het jaarplan 1981 een produktie-toename met 2,8% had voorzien. De investeringen in hun totaliteit daalden ruim 3%. Ook de landbouwproduktie nam vorig jaar af, en wel met 3,4% (plan: + 2,6%). In de akkerbouw bedroeg de produktievermindering zelfs 7%. De omvang van de graanoogst bleef 1,6% miljoen ton achter bij het streefcijfer van 11 miljoen ton.

De produktiviteitsontwikkeling voldeed vorig jaar in geen enkel opzicht aan de planverwachtingen. De levensstandaard ontwikkelde zich eveneens ongunstig.

Met name in de laatste maanden van 1981 verslechterde de voorziening van de binnenlandse markt met levensmiddelen en (industriële) consumptiegoederen aanzienlijk.

De officiële cijfers over de ontwikkeling van de Tsjechoslowaakse economie geven nog een te rooskleurig beeld van de economische situatie van het land.

Indien met het effect van prijsstijgingen wordt rekening gehouden, is er vorig jaar niet eens van een nulgroei - overigens het slechtste resultaat sinds 1963! - sprake geweest, maar van een reële daling van het nationaal inkomen.

De economische stagnatie in Tsjechoslowakije lijkt structureel van aard. Het feit, dat de partij/regering tot dusverre geen beleidsinitiatieven hebben ontwikkeld waarmee de (onderling samenhangende) problemen op het gebied van de energievoorziening, de buitenlandse handel en de efficiency- en produktiviteitsontwikkeling dichter bij een oplossing zouden kunnen worden gebracht, maakt een terugkeer naar de economische groeicijfers van de jaren '70 uiterst onwaarschijnlijk.

Op het gebied van de energievoorziening zijn de vooruitzichten ongunstig. De kolenwinning, waarmee rond 60% van het binnenlandse energieverbruik wordt gedekt, stagneert. Wat betreft de energie-import is de beperking door de Sovjet-Unie van de olie-export met rond 2 miljoen ton (10% van de ruim 19 miljoen ton olie(producten) die aan Tsjechoslowakije geleverd wordt) van grote betekenis. Uitlatingen van premier [REDACTED] doen vermoeden dat deze verlaging niet slechts op 1982 betrekking heeft. Mede gezien het feit, dat verhoging van de olie-import uit niet-socialistische landen financieel niet mogelijk is, zijn - naar Tsjechoslowaakse maatstaven - ongekend grote besparingen in het energieverbruik noodzakelijk. Deze geforceerde beperkingen in het energieverbruik (in met name de industrie en transportsector) zullen het functioneren van de Tsjechoslowaakse economie de komende jaren nadelig beïnvloeden.

De energieproblemen kunnen niet los worden gezien van de moeilijkheden waarmee Tsjechoslowakije op het gebied van de buitenlandse handel de afgelopen jaren in toenemende mate is geconfronteerd. De ruilvoetverslechtering in de handel met de Sovjet-Unie als gevolg van de sterke stijging van de Sovjet olieprijs, dwingt Tsjechoslowakije tot een voortdurende verhoging van de export naar dat land en verkleint daarmee de mogelijkheden om de uitvoer naar het Westen op te voeren.

De uitvoering van het Tsjechoslowaakse kernenergieprogramma, dat op de lange termijn tot een verlichting van de energieproblemen zou kunnen leiden, en de aan Tsjechoslowakije toegekende taken in het kader van het multilaterale kernenergieprogramma van de CEMA als geheel, vormen eveneens een zware belasting voor de Tsjechoslowaakse industrie. Daarnaast is het van belang, dat de Tsjechoslowaakse leiding heeft gekozen voor voortzetting van het restrictieve importbeleid ten opzichte van het Westen. Van een aanvaarding van een toename van de harde valuta-schuldenlast (die eind 1981 netto 3,5 miljard dollar bedroeg (en daarmee geringer in omvang was dan die van alle overige Oostbloklanden met uitzondering van Bulgarije)), ten behoeve van een doelgerichte import van Westerse technologie en know-how is geen sprake.

Als gevolg van deze stagnatie wat betreft de kapitaalsinvesteringen blijft de noodzakelijke modernisering van de Tsjechoslowaakse industrie achterwege. Dit beïnvloedt op zijn beurt de produktiviteitsontwikkeling en de efficiency in het produktieproces zeer nadelig en resulteert in een verdere ondergraving van de Tsjechoslowaakse positie op de wereldmarkt. Een en ander zal ertoe (kunnen) leiden dat de rol van het Oostblok in het algemeen en de Sovjet-Unie in het bijzonder in de Tsjechoslowaakse buitenlandse handel nog verder zal toenemen dan nu reeds voorzien is. De socialistische landen namen reeds in 1981 ruim 70% van de Tsjechoslowaakse buitenlandse handel voor hun rekening. Het aandeel van de Sovjet-Unie nam vorig jaar toe tot 38,8% (1980: 35,8%). Een versterkte oriëntatie van de buitenlandse handel op de CEMA sluit evenwel realisering van de primair van produktiviteitsgroei afhankelijke economische groeicijfers in de huidige planperiode uit.

Ondanks de ernstige verslechtering van de economische situatie in de afgelopen jaren, zijn ingrijpende hervormingen in het systeem van planning en management uitgebleven. De met ingang van 1 januari 1981 in de gehele economie van kracht geworden "set of measures for improving the planned management of the national economy" hebben niet tot grotere vrijheden voor de bedrijven geleid maar veeleer in een verdere toename van de centrale controle op de bedrijfsvoering geresulteerd. De verhoging van de efficiency en effectiviteit, waartoe de "set of measures" volgens de hooggespannen verwachtingen van de Tsjechoslowaakse leiding had moeten leiden, is uitgebleven. Er zijn geen aanwijzingen die erop zouden kunnen wijzen, dat momenteel fundamentele wijzigingen in het systeem van planning en management in de zin van een decentralisatie van de besluitvorming en de toekenning van een grotere rol aan het marktmechanisme worden overwogen. De verhoging van de benzineprijzen (oktober 1981) en de groothandelsprijzen (per 1 januari 1982) kunnen evenmin als de herziening van de prijzen van levensmiddelen, tabak en alcohol als "prijs Hervorming" worden aangemerkt, aangezien deze maatregelen het systeem van prijsvorming onaangetast laten.

Zij onderstrepen slechts dat ook de Tsjechoslowaakse leiding niet in staat is de economie te vrijwaren van de ongunstige (kosten)ontwikkelingen op de wereldmarkt. De levensstandaard van de Tsjechoslowaakse bevolking zal de komende jaren in het licht van de te verwachten verdere stijging van de kleinhandelsprijzen, van de relatief zeer geringe loonsverhogingen waar het Vijfjarenplan 1981-1985 in voorziet, en van de ongunstige vooruitzichten voor wat betreft het binnenlandse aanbod van levensmiddelen (met name vlees) en consumptiegoederen waarschijnlijk verder dalen. De opmerking van de CC-secretaris [REDACTED] "It is better to live in modesty than to die in affluence" (eind 1981), geeft de bevolking in ieder geval weinig aanleiding tot optimistische toekomstverwachtingen. Het moet evenwel onwaarschijnlijk worden geacht dat dit in de afzienbare toekomst tot sociale onrust op grote schaal zal leiden. Dit doet echter niets af aan het feit, dat ook in Tsjechoslowakije de contouren zich nu beginnen af te tekenen van de economische crisis die zich reeds in volle omvang in Polen en Roemenië heeft gemanifesteerd.

Hoofdstuk C: Militair

1. Activiteiten Landstrijdkrachten

a. Warschau-pakt

(1) Algemeen

Bij de Warschau-pakt landstrijdkrachten in Centraal-Europa heerste aan het begin van de verslagperiode slechts een geringe oefen-/opleidingsactiviteit. In de loop van de maand maart vond een lichte stijging plaats met, bij de GVSG, o.m. enkele vermoedelijk divisie-geleide oefeningen.

Rond 24 maart werden in de DDR de eerste voorbereidingen waargenomen voor de a.s. luchttransportfase van de halfjaarlijkse troepenrotatie van en naar de Sovjet Groepen van Strijdkrachten.

Zoals steeds het geval is, was ook bij deze voorjaarsrotatie Tsjechoslowakije weer de koploper. Rond 26 maart werd bij de Tsjechoslowaakse strijdkrachten een aanvang gemaakt met de opkomst van nieuwe dienstplichtigen.

Volgens enkele semi-officiële bekendmakingen in Polen, o.m. in de pers, zal in Polen ook dit jaar niet twee keer een personeelwisseling bij de strijdkrachten plaatsvinden, doch slechts één keer. In de praktijk betekent dit een vertraging van de dienstplicht met een half jaar. Op 26 maart werd door het ministerie van Defensie te Moskou de halfjaarlijkse order uitgegeven betreffende de opkomst en demobilisatie van dienstplichtigen. Op 15 april werd een aanvang gemaakt met de luchttransportfase van en naar de Sovjet Groepen van strijdkrachten als onderdeel van de Sovjet voorjaarstroepenrotatie.

Deze luchttransportfase werd op 29/30 april afgesloten en heeft eveneens een normaal verloop gehad.

Op 27 en 28 april vond te Oost-Berlijn de routine voorjaarszitting plaats van de Militaire Raad van de Verenigde Strijdkrachten van het WP.

De bijeenkomst werd voorgezeten door de WP-opperbevelhebber MSU [REDACTED] en houdt zich doorgaans bezig met de coördinatie van en controle op oefeningen en opleidingsprogramma's.

Deze jongste bijeenkomst werd ook bijgewoond door de hoofden van de politieke hoofdafdelingen van de strijdkrachten.

Dit duidt er op dat ook de politieke opleiding binnen de strijdkrachten aan de orde is geweest.

Aanleiding hiertoe kunnen de ontwikkelingen in Polen en in het bijzonder binnen de Poolse strijdkrachten zijn, doch eveneens de, aan invloed toenemende, vredesbewegingen in landen als Hongarije en de DDR.

In deze sector ligt 14 GdeMechdiv/20 GdeLr GSVG.

Sector D omvat een relatief klein gebied, waardoor twee kleine Permanent Verboden Gebieden te Oranienbaum en Bad-Dueben met elkaar worden verbonden. Ten noorden van sector D ligt 7 GdeTkdiv/1 GdeTkLr GSVG te Roslau.

Omtrent de reden van deze afkondiging was bij het afsluiten van dit overzicht nog niets met zekerheid bekend. Het is evenwel niet uitgesloten dat dit TVG dient ter maskering van enkele divisiegeleide oefeningen en/of demonstraties. Voor het laatst werd in de DDR TVG 4/80 afgekondigd in nov/dec 1980.

Voor een globale ligging van het TVG zie blz.32.

(2) GSVG/NVA

Bij de GSVG en de NVA werd de afgelopen opleidingsperiode beëindigd met min of meer omvangrijke oefeningen.

Bij de GSVG lag hierbij het zwaartepunt bij 21 Mechdiv/2 GdeTkLr en 16 GdeTkdiv/2 GdeTkLr. Waarschijnlijk in het kader van een leger-operatie voerden delen van 21 Mechdiv een aanval/opmars uit die na het overwinnen van een waterhindernis werd voortgezet door delen van 16 GdeTkdiv.

Ongeveer in dezelfde periode voerden elementen van de Oostduitse 1 Mechdiv/5 Lr eveneens een aanvalsoperatie uit inclusief een rivierovergang.

Hoewel de directe samenwerking tussen GSVG- en NVA-eenheden niet werd vastgesteld, wordt toch rekening gehouden met de mogelijkheid dat beide operaties plaatsvonden in het kader van een overkoepelend scenario. Bovengenoemde oefenactiviteiten vonden grotendeels plaats in het voor de Westelijke militaire missies in de DDR ingestelde Tijdelijk Verboden Gebied (TVG) 1/82.

b. Sovjet-Unie

Door Sovjet generale staf geleide oefening

In de periode 30 maart-10 april en 15 april-22 april vonden door de Sovjet generale staf geleide activiteiten plaats die duiden op een alarmering en grootschalig testen van de strategische bevels-structuur van de Sovjet strijdkrachten.

Hoewel dit soort oefeningen uiteraard niet ongebruikelijk is, waren ditmaal de omvang - maar meer nog de tijdsduur - uitzonderlijk.

De in de beginfase dezerzijds geopperde mogelijkheid dat e.e.a. wellicht verband hield met bepaalde internationale ontwikkelingen zoals de Falkland-crisis en de toen oplopende spanningen in het Midden-Oosten, heeft zich niet verder geconcretiseerd.

Er wordt nu van uitgegaan dat het een op zichzelf staande oefening betrof, met een aantal opmerkelijke facetten.

c. DDR

Tijdelijk Verboden Gebied 1/82

Voor het eerst sedert geruime tijd werd in de DDR, voor de westelijke militaire missies, weer een Tijdelijk Verboden Gebied ingesteld.

De restrictie geldt voor de periode 292359b maart 82 - 052359b april 82.

TVG 1/82 omvat een viertal los van elkaar gelegen sectoren in het centrum van de DDR. Sector A is gelegen ten noorden van de Letzlingerheide en verbindt de garnizoensstad Perleberg (21 Mechdiv/2 GdeTkler GSVG) met de oefenterreinen en Permanent Verboden Gebieden (PVG) te Letzlingerheide en Klietz/Rathenow.

Sector B is gelegen ten noordwesten van Berlijn en verbindt de garnizoensstad Neustrelitz (16 GdeTkdiv/2 GdeTkler GSVG) met de oefenterreinen en PVG'n Wahren-Speck, Wittstock en Templin.

Sector C is gelegen ten zuiden van Berlijn en omvat de oefenterreinen en PVG'n te Jueterbog en Annaburgerheide alsmede een gebied ten zuidoosten van Jueterbog.

d. Polen

Op vrijdag 12 maart maakten de Poolse autoriteiten, middels het persbureau "PAP" bekend dat van 13-20 maart 1982 in het noord-westen van Polen multinationale WP-manoevres zouden plaatsvinden onder de naam "PRZYJAZN '82" (VRIENDSCHAP '82).

Aan de oefening zou worden deelgenomen door Poolse, Sovjet en Oostduitse strijdkrachten, o.l.v. de Poolse plv Minister van Defensie tevens plv opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten van het WP, wapengeneraal [REDACTED]

De aankondiging valt niet onder de CBM's, zoals in 1975 is overeengekomen tijdens de CVSE conferentie te Helsinki; Polen was dit evenwel ook niet verplicht te doen aangezien aan de oefening, vrijwel zeker, minder dan 25.000 man hebben deelgenomen.

Omtrent de aard en de omvang van de oefening is nagenoeg niets bekend. De aanduiding "operatief-tactische oefeningen" in de aankondiging zou er op kunnen duiden dat de leiding in handen was van een staf op leger-niveau. Ook omtrent de identificatie van deelnemende eenheden is slechts weinig bekend.

Van Poolse zijde bestond de deelname vermoedelijk uit elementen van 8 en/of 12 Mechdiv/2 Lr MD-Pommeren. De Sovjet deelname bestond, volgens de beschikbare informatie, uit elementen van de twee in Polen gestationeerde Sovjet tankdivisies. NVA-deelname bleef vermoedelijk beperkt tot enkele staf- en verbindingseenheden en mogelijk een artillerie-eenheid van 8 Mechdiv/5 Lr.

Naar alle waarschijnlijkheid ging van geen der landen de deelnemende eenheid het niveau van regiment te boven. Voorzover bekend speelde de oefening zich overwegend af op de oefenterreinen Borne en Drawsko. Aangezien de oefening militair van weinig betekenis lijkt te zijn geweest, heeft hij vermoedelijk primair een politiek, propagandistisch doel moeten dienen, mogelijk tevens als waarschuwing aan opstandige elementen en organisaties onder het Poolse volk. De oefenende troepen werden o.m. bezocht door de opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten van het WP, MSU [REDACTED] en de Ministers van Defensie van Oost-Duitsland en Tsjechoslowakije respectievelijk Lrgen [REDACTED] en [REDACTED]. Ook de voorzitter van de Poolse Militaire Raad, Lrgen [REDACTED] bracht een bezoek aan de troepen in gezelschap van de CGS van de Poolse strijdkrachten, Wapengeneraal [REDACTED]

[REDACTED]

e. HongarijeGezamenlijke Sovjet/Hongaarse oefening

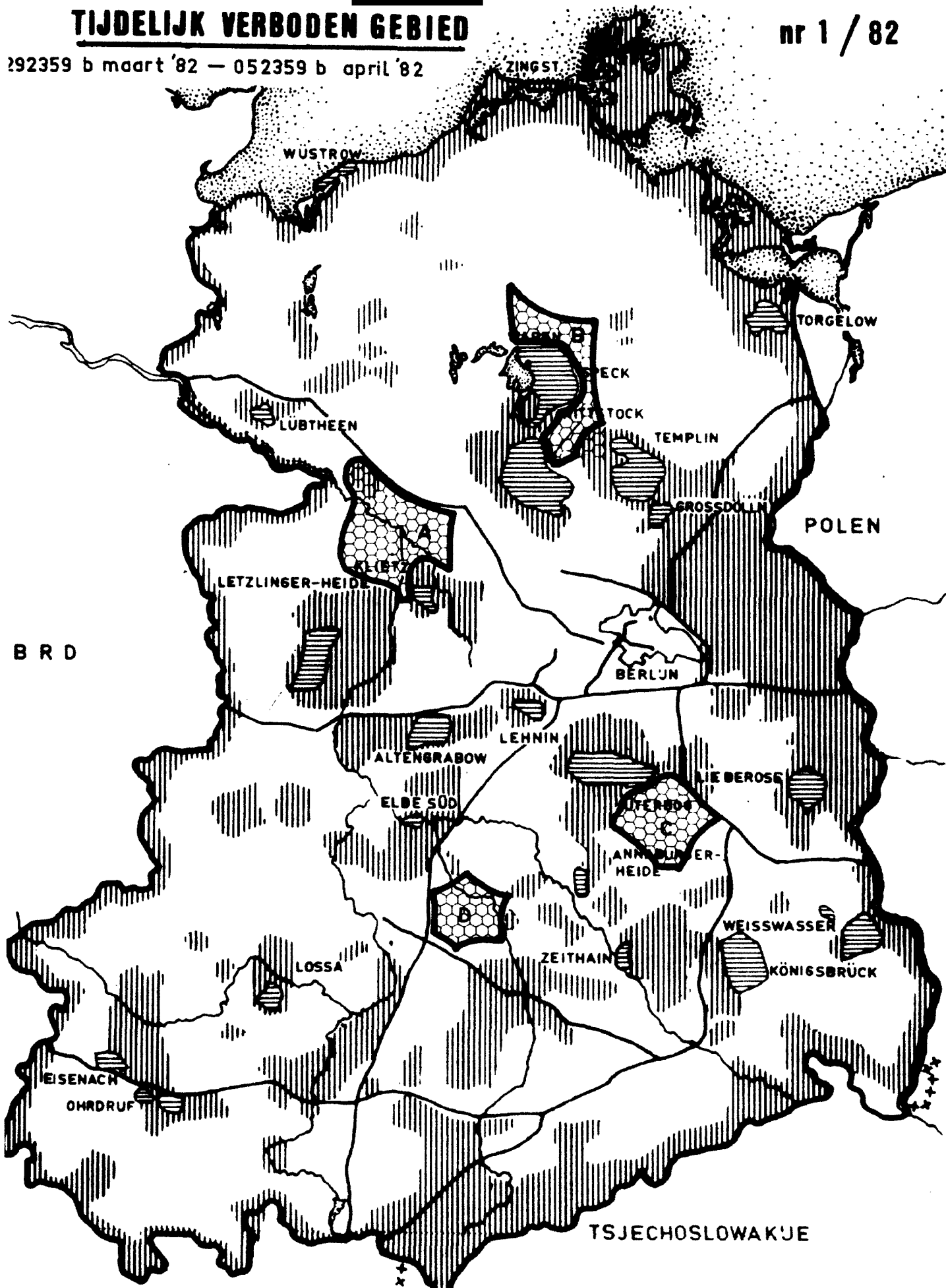
Mogelijk gedeeltelijk onder leiding van de WP-opperbevelhebber, MSU V. [REDACTED] vond medio april in Centraal Hongarije een gezamenlijke Sovjet (YuGV)/Hongaarse oefening plaats. Het betreft hier een betrekkelijke routine-oefening, die wel vaker in deze tijd van het jaar in Hongarije plaatsvindt.

De oefening verliep zonder verdere bijzonderheden.

Vermoedelijk heeft in het kader van deze oefening een brugslagoperatie plaatsgevonden over de Donau nabij Dunaföldvár (CS 48).

TIJDELIJK VERBODEN GEBIED

292359 b maart '82 — 052359 b april '82

 DEFENTERREIN
  PERMANENT VERBODEN GEBIED
  TIJDELIJK VERBODEN GEBIED

DEEL II: MIDDEN-OOSTEN/AFRIKA1. Irak, Iran, SyriëRegionaal

Iran ondernam drie succesrijke militaire offensieven tegen Irak ("Fatima", midden maart; "Fath ol-Mobin", eind maart-begin april en "Heilige Stad", eind april -begin mei) hetgeen resulteerde in een gedeeltelijke verschuiving van de frontlijn in de zuidelijke gevechtssector, richting Iraakse grens.

Midden april sloot Syrië de Iraakse oliepijpleiding naar de Syrische en Libanese oliehavens Banyas en Tripoli af.

Eerder had Damascus de grens met Irak gesloten om, naar werd bekendgemaakt, Iraakse subversieve activiteiten en steun aan de Syrische Moslem Broederschap tegen te gaan.

Tegelijkertijd trof Damascus een overeenkomst met Teheran voor de levering van olie (naar schatting 9 miljoen ton per jaar).

Op de conferentie van de ministers van Buitenlandse Zaken van een aantal niet-gebonden landen in Koeweit, begin april, waar ondermeer hernieuwde pogingen tot bemiddeling in de oorlog tussen Iran en Irak en de voorbereidingen voor de, in september, te houden topconferentie van niet-gebonden landen op de agenda stonden, benadrukte Teheran op demonstratieve wijze haar diplomatieke offensief om Bagdad als conferentie-oord te boycotten.

Andere bemiddelingspogingen door Arabische en niet-Arabische, islamitische landen zijn wederom op niets uitgelopen.

Tot slot valt ten aanzien van de oorlog, naast de officiële militaire betrokkenheid van Jordanië (kort na de eerste geslaagde Iraanse militaire offensieven bezocht koning Hoessein, tezamen met premier [REDACTED] en CGS [REDACTED] een toenemende bezorgdheid van de Golfstaten te constateren.

Commentaar: Hoewel de machtsbasis van president Saddam Hoessein als gevolg van de negatieve militaire en economische ontwikkelingen gestaag smaller wordt, lijkt zijn actuele politieke positie (nog) geen acuut gevaar te lopen. Reden hiervoor op dit moment vormt eerder de afwezigheid en/of politieke onmacht van opposanten met aanhang van enige betekenis, zowel in de religieus-politieke (sji'itische meerderheid van de bevolking;

binnen de Ba'ath-partij) als ook in de militaire sfeer, dan dat de desastreuze gevolgen van de recente gevechtshandelingen definitief een destabiliserende werking op Saddam Hoessein's regime blijken te hebben.

De "aanpassing" van de Iraakse oorlogsdoelen heeft een nieuwe nationalistische propagandafase ingeluid, bestemd voor het thuisfront. Irak's "nationale verdediging" heet nu te zijn gericht tegen een eventuele, aanstaande invasie van de "racistische, Perzische erfvijand". Verdergaande "Arabisering" van de grensoorlog door Saddam Hoessein, moet niet alleen voortzetting van de oorlog rechtvaardigen maar tevens een geloofwaardig kader op basis van "pan-Arabische solidariteit" verschaffen. Het feitelijke gegeven is dat Bagdad daartoe wordt genoodzaakt aangezien de continuering van de oorlog van Iraanse zijde Bagdad weinig anders overlaat. De indruk dat Teheran bovendien tot nu toe iedere bemiddelingspoging uiteindelijk blokkeert (hoewel het IRP-regime het karakter van haar eisen tot een staakt-het-vuren enigszins heeft afgezwakt) lijkt met het mislukken van de laatste poging door het ICO te zijn bevestigd.

Vooraf gesterkt door de recente militaire successen is Teheran kennelijk alleen geïnteresseerd in mogelijkheden om de oorlog lang genoeg voort te zetten om de Iraakse bezetter volledig te kunnen terug drijven en zo de veronderstelde, interne politieke druk op het regime in Bagdad op te voeren. Opgemerkt moet worden dat, hoewel minder nadrukkelijk in de openbaarheid gepresenteerd, omverwerping van Saddam Hoessein een politiek-religieus object blijft voor Teheran, zeker wat de als "radicaal" aangeduide stroming binnen de IRP aangaat.

Verder maakt verhevigde economische druk, uitgeoefend door Syrië, Bagdad aanmerkelijk kwetsbaarder daar waar het de beste vooruitzichten kende vergeleken met Iran, namelijk de financiële reserves.

De toegenomen betrokkenheid met Iran van Damascus betekent overigens dat Arabische druk op laatstgenoemde niet effectief is gebleken.

Ten aanzien van de Golfstaten mag dit opmerkelijk worden genoemd. Vooral Saoedi-Arabië kent pressiemiddelen (onder andere bilaterale hulp aan Syrië en bijdragen in het kader van de ADF-presentie in Libanon) om Damascus te bewegen hetzij druk op Iran uit te oefenen, dan wel betrokkenheid te verminderen.

Alle inspanning van Saddam Hoessein is er nu op gericht geen fatale politieke schade op te lopen met betrekking tot de huidige positie van de [REDACTED] machtselite als politiek-dominante clan binnen het Ba'ath-regime.

Dienaangaande vormen de voortgang van de oorlog en de te houden topconferentie van niet-gebonden landen twee parallelle ontwikkelingen naar Bagdad toe.

De vraag is in welke mate Saddam Hoessein politiek prestige weet te herwinnen en in welke zin hij het internationale forum, in Bagdad, kan aanwenden om de Iraanse militaire offensieven te bevriezen - ervan uitgaande dat de oorlog dan nog voortduurt.

Iran daarentegen ontwikkelt nu een "tweede, diplomatieke oorlog", die aan vasthoudendheid en retoriek niets af doet aan de militaire campagne. Of het uiteindelijke succes identiek zal blijken moet verre van aannemelijk worden geacht. Daarvoor leggen enkele niet-Arabische staten binnen de beweging van niet-gebonden landen (waaronder Joegoslavië) te veel politiek gewicht in de schaal om de conferentie in Bagdad doorgang te doen vinden.

2. Ethiopië/Eritrea

Het "Rode Ster"-offensief tegen de Eritrese afscheidingsbeweging EPLF, waarmee de Ethiopische leider ██████████ ██████████ in riskante mate zijn binnenlands prestige op het spel lijkt te hebben gezet, is in een impasse geraakt. ██████████'s sterk gedemoraliseerde troepen hebben met hun "pacificatie-campagne" op het Eritrese platteland weinig bereikt. Militair gesproken concentreren deze strijdkrachten zich voornamelijk nog maar op de omgeving van Nakfa in de centrale sector van het front, in de hoop met een overweldigende numerieke meerderheid, aanhoudende bombardementen en artilleriebeschietingen het bolwerk van het verzet op den duur te kunnen innemen. De regeringstroepen zouden in het Westen (nabij Tessenei en langs de grens met Soedan) iedere poging om terreinwinst te boeken op de separatisten hebben opgegeven. Het een en ander zou blijken uit het feit dat herhaaldelijk eenheden uit dit westelijke front, zoals ook uit de Ogaden, naar de omgeving van Nakfa worden overgebracht. Op de stad zelf werden verscheidene aanvallen uitgevoerd vanuit de richting van Afabet, Algana en Kerkebet, plaatsen die momenteel in handen zijn van ██████████'s strijdkrachten. Gevechten die zich in de afgelopen twee maanden in de strategisch belangrijke Barka-vallei hebben voorgedaan veroorzaakten vooral aan Ethiopische zijde hoge personele verliezen.

Een belangrijke ontwikkeling in de burgeroorlog mag heten dat een steeds groter deel van de naar schatting 130.000 à 150.000 man regeringstroepen die in het noorden van Ethiopië zijn ingezet betrokken raakt in gevechten met het "Volksfront voor de bevrijding van Tigre". Het TPLF, dat zich steeds nadrukkelijker is gaan manifesteren naarmate de militaire situatie in de naburige Eritrese provincie voor de strijdkrachten van ██████████ benarder werd, zou op het ogenblik een omvangrijk gebied ten westen van de as Addis Abeba - Asmara onder controle houden. Van een regelmatige samenwerking tussen de Eritrese- en de Trigrese bewegingen wordt, voor zover bekend, (nog?) niet of nauwelijks blijk gegeven.

Mede gezien het feit dat terrein- en weersgesteldheden (april-mei vallen in het regenseizoen) in het voordeel werken van het verzet, is voorlopig een voortduren van de gemelde impasse te verwachten.

Weliswaar mogen de Eritrese separatisten niet in staat worden geacht een grootscheeps tegenoffensief tegen de strijdkrachten van Addis Abeba te ondernemen, hun organisatie en discipline is zodanig effectief gebleken, dat zij door middel van speldeprikkende acties de "Rode Ster" campagne van de Ethiopische leider tot een vruchteloze, slepende en vooral kostbare onderneming kunnen maken, die negatieve politieke gevolgen kan hebben voor [REDACTED] positie.

3. Soedan

a. Intern

In overeenstemming met de verwachtingen die in MO 1/82 (blz 42-46) werden uitgesproken lijkt de Soedanese president [REDACTED] te worden geconfronteerd met het échec van zijn decentraliseringspolitiek in de zuidelijke provincies. Een aantal, zowel interne als externe factoren, ligt ten grondslag aan het falen van zijn pogingen om het olierijke en anderszins economisch belangwekkende zuiden in drie afzonderlijke bestuurlijke regio's op te delen.

Reeds genoemd werden de stijgende sociale onrust naar aanleiding van de verslechterende economische situatie (voedselrellen in diverse steden als gevolg van door de overheid afgekondigde prijsverhogingen) en het groeiend gebrek aan vertrouwen in [REDACTED] beleid in bepaalde kringen van de strijdkrachten, resulterend in "zuiveringen"/vervangingen in de leger top. De heftige reacties in het zuiden volgden op eenzijdige stappen van de centrale regering in [REDACTED] de ontbinding van het zuidelijke regionale parlement (oktober '81), de instelling van een militaire overgangsregering onder leiding van generaal-majoor [REDACTED] en de arrestatie van 21 prominente zuidelijke politici, grotendeels behorend tot de "Raad ter Handhaving van de Eenheid in het Zuiden". Nu lijkt de regering-[REDACTED] bovendien onder toenemende druk te komen te staan van islamitisch-fundamentalistische krachten in het noorden om door middel van de staatkundige hervormingen het christelijk/animistische zuiden iedere verdere invloed op het nationale beleid te ontzeggen. Het gevolg hiervan is dat de stabiliteit van zijn regime nu niet alleen door de separatisten in het zuiden, maar ook door een gedeelte van zijn eigen Moslim achterban (waarop de fundamentalisten een niet onaanzienlijke invloed kunnen uitoefenen) kan worden aangetast.

De tegenstelling tussen het noorden en het zuiden heeft zich in de afgelopen maanden verscherpt. Teneinde een nog verdere polarisatie te voorkomen zag [REDACTED] zich genoodzaakt een referendum in de zuidelijke provincies in het vooruitzicht te stellen, op basis waarvan over de kwestie van bestuursdecentralisatie zou kunnen worden beslist. Een dergelijke volksstemming heeft evenwel nog niet plaatsgevonden. Gezien de uit stamentegenstellingen voortvloeiende verdeeldheid in het zuiden staat de uitslag van het aangekondigde referendum geenszins vast.

De voornaamste opposant van [REDACTED] decentralisatiepolitiek is de voormalige zuidelijke minister van Informatie, [REDACTED]. Deze [REDACTED] behoort tot de "Dinka-stam, een etnische meerderheid die oorspronkelijk een sterk dominerende rol vervulde in het voormalige zuidelijke civiele bestuursapparaat. Als zodanig vormt [REDACTED] de voornaamste politieke rivaal van [REDACTED] [REDACTED] een niet-Dinka, die de samensmelting propageert van de twee zuidelijkste provincies Oost- en West Equatoria, en hun reorganisatie bepleit in één afzonderlijke, bestuurlijke autonome entiteit. Van [REDACTED] is bekend dat hij immer fel gekant is geweest tegen de overheersende invloed van de Dinka-stam op de zuidelijke bestuurs- en politie-organen, en dat hij die etnische groep verantwoordelijk houdt voor zijn onttroning, in 1980, als president van de semi-autonome "Hoge Uitvoerende Raad van de Zuidelijke Regio", (het vroegere lokale bestuur dat nu sedert eind '81 wordt uitgeoefend door generaal-majoor [REDACTED]).

Uit antipathie tegen de Dinka's lijkt [REDACTED] een relatief grotere affiniteit te koesteren met de officiële hervormingsplannen van president [REDACTED] dan dat hij het wenselijk acht tezamen met [REDACTED] één front te vormen tegen de decentralisatieplannen van [REDACTED]. Onder de etnische Dinka-meerderheid in het zuiden leeft ten gevolge hiervan een vrees voor de opdeling van zuid-Soedan tussen [REDACTED] en [REDACTED]. Dit zou als onvermijdelijke cosequenties hebben dat een groot gedeelte van de zuidelijke provincies aan het noordelijke, islamitische gezag wordt onderworpen. De door de nationale overheid opgelegde bestuurshervormingen impliceren immers grotere verbreiding van de invloed van de islamitische [REDACTED] op het zuiden als verlengstuk van de staatsrechtelijk en geestelijk sterk op de Islam georiënteerde gezagsstructuur in het noorden. In het zuiden is men zich ervan bewust, dat de door [REDACTED] beoogde "decentralisatie" in wezen een omgekeerd effect zal sorteren, namelijk het via de uitbreiding van de Islamitische invloed bewerkstelligen van een vastere greep van het centrale gezag op de "dissidente", christelijk/animistische zuidelijke provincies. [REDACTED] lijkt zich, uit bezorgdheid voor de verdere polarisatie van de noord-zuid conflicten, terughoudend te willen opstellen met betrekking tot het tempo van de voorgenomen bestuurshervormingen; het politieke en economische klimaat in Soedan leent zich om genoemde redenen (nog) niet voor het krachtdadig doorvoeren van de centrale besluitvormingsresultaten. Niettemin wordt hij hier-

toe door de toenemende druk die op hem wordt uitgeoefend door fundamentalistisch-islamitische krachten in Soedan binnen afzienbare tijd wel genoodzaakt.

Samenvattend mag men stellen dat de bestuurshervormingen in het zuiden, die dan ook deels te beschouwen zijn als concessies van de regering aan de orthodoxe moslim-elementen in het noorden, dan ook stringenter zullen worden doorgevoerd naarmate [REDACTED] heviger onder druk komt te staan van de invloed die op zijn beleid wordt uitgeoefend door onder meer de machtige Soedanese "Moslim-Broederschap", onder leiding van [REDACTED] [REDACTED]. Omgekeerd geldt, dat de kritiek van fundamentalistisch-oppositionele zijde zal groeien indien de pogingen van de Soedanese president om tot bestuurlijke hervormingen te komen blijven falen.

In deze voor [REDACTED] politiek gecompliceerde situatie, die als direct bedreigend voor zijn persoonlijke regime kan worden beschouwd moet worden afgewacht wat de reactie van andere, direct betrokken politieke krachten zal zijn. Er zijn berichten dat in legerkringen verzet optreedt tegen de rol die de strijdkrachten momenteel vervullen, namelijk die van interne orde- en veiligheidsdienst, die wordt ingezet tegen de ontevreden bevolking. Een ontwikkeling die op den duur minder stabiliserend zal kunnen blijken te werken.

b. Regionaal

De onvrede met de door [REDACTED] gevoerde decentralisatiepolitiek is evenwel niet het enige punt van kritiek dat in het noorden op [REDACTED] wordt uitgeoefend. Het opponeren van het huidige regeringsbeleid in orthodoxe moslim-kringen vloeit tevens voort uit de onwil/het onvermogen van [REDACTED] om de banden met Libië aan te halen. Deze kritiek wordt overigens gedeeld door een andere belangrijke oppositionele groepering in Soedan, de (verboden) Communistische Partij. Terwijl de Islamitische fundamentalisten (waartoe naast het "Moslim-Broederschap" ook de nog veel radicalere [REDACTED] beweging gerekend mag worden) zich sterk maken voor de hernieuwing van de vriendschapsrelaties met Ghadaffi uit bewondering voor diens radicale veroordeling van Egypte, entameert de communistische beweging eenzelfde politiek uit appreciatie van het anti-americanisme van de Libische leider.

Gezien Soedan's economische en militaire afhankelijkheid van Egypte, de Verenigde Staten en in toenemende mate van de gematigde landen in

de Arabische wereld (in het kader van de "Gulf Cooperation Council" werd onlangs aan het bijna failliete Soedan ruime financiële hulp toegezegd, hetgeen wellicht indirect geïnterpreteerd kan worden als een vriendelijke geste tegenover [REDACTED] belangrijkste bondgenoot Egypte) kan van een officiële toenadering tot Libië vanzelfsprekend geen sprake zijn. In de wisselwerking van politieke krachten in Soedan welke bepalend zullen blijken voor de stabiliteit van de huidige regering wordt een belangrijke factor gevormd door de vraag in hoeverre Ethiopië, op aansporing van Libië, bereid zal blijken actieve steun te verlenen aan oppositionele elementen in Zuid-Soedan, vooral nu de relaties tussen [REDACTED] en Addis Abeba sterk zijn bekoeld.

Indicatief voor een dergelijke eventuele bereidheid is het feit dat de als balling in Londen verblijvende leider van de fanatieke moslim groep der [REDACTED] [REDACTED] tussen 15 en 21 februari een bezoek bracht aan Ethiopië, waar hij aldaar verblijvende Soedanese oppositionele groeperingen zou hebben willen aansporen tot het ondernemen van guerrilla activiteiten in Zuid-Soedan. Een tweede bezoek aan Ethiopië, gepland in de periode tussen 10 en 20 maart, werd aan de Soedanese fundamentalistische leider toegezegd. Deze ontwikkelingen zijn niet bevorderlijk geweest voor de Soedanees-Ethiopische betrekkingen; begin maart nog diende de Soedanese regering een scherp protest in tegen het Ooster-buurland, naar aanleiding van het feit dat een uit Addis Abeba afkomstig lijnvliegtuig van de Ethiopische luchtvaartmaatschappij explosieven naar [REDACTED] zou hebben vervoerd.

4. Somalië

Nog steeds toenemende oppositie in Somalië heeft in de afgelopen maanden geleid tot een verscherpt politiek antagonisme tussen de regering van [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] en groeperingen / bewegingen in het noorden van het land.

Ernstige onlusten in meerdere noord-Somalische dorpen en steden (onder andere in de provincie hoofdstad Hargeisa, februari/april) hielden hiermee verband.

Berichten over rebellie door regeringstroepen (naar verluidt van het achtste legerkorps) die zou hebben plaatsgevonden in verschillende noordelijke garnizoenen, moeten mogelijk eveneens worden gezien in het kader van de interne tegenstellingen in Somalië.

De reactie van de centrale regering in Mogadishoe op een falend optreden tegen guerrilla-activiteiten, eerder dit jaar, door militaire eenheden in het noorden, lijkt althans een aanleiding te hebben gevormd voor de opstand.

De binnenlandse oppositie, de guerrilla-acties van het "Democratische Somalische Reddingsfront" (DSSF) en de "Somalische Nationale Beweging" (SNM) en de verslechterde sociaal-economische en financiële situatie noopten president [REDACTED] tot een bezoek aan Washington, midden maart, met het verzoek om meer steun en veiligheidsgaranties.

Washington beloofde [REDACTED] hulp ter waarde van \$ 112 miljoen, waarvan "slechts" \$ 30 miljoen is bedoeld voor de aanschaf van defensief militair materieel, terwijl \$ 82 miljoen geldt als economische bijstand.

Effectuering van de Amerikaanse toezegging zal wellicht enige tijd in beslag nemen, zoals eerder is gebleken; van de in 1980 toegezegde \$ 44 miljoen (bestemd voor de levering van luchtafweergeschut en radarinstallaties) is tot op heden, voorzover bekend, niets geleverd.

[REDACTED] vrees voor toenemende negatieve gevolgen, als resultaat van de druk van interne politieke en sociale verwickelingen, voor de verre van stabiel te noemen politieke machtsbasis van zijn regime, houdt voor een groot deel verband met de niet al te intensieve betrokkenheid van Washington met Mogadishoe op dit moment.

Desondanks verklaarde [REDACTED] aan het einde van zijn bezoek aan de VS (en Canada) dat er met de regering-Reagan overeenkomsten waren getroffen met betrekking tot steunverlening aan Somalië in geval van externe aan-

vallen ("They promised me they would defend Somalia from outside aggression").

Niettemin lijkt de situatie zich voor te doen dat Washington op dit moment minder geïnteresseerd is in uitvoeren van het hulpprogramma en het scheppen van uitgebreide Amerikaanse militaire faciliteiten (waarvan lang sprake was met het oog op de RDF-aanvoerroutes, Berbera) in het "strategisch belangrijke" Somalië.

De wankelende interne situatie speelt wat dit aangaat de VS parten.

Een complicatie in de Somalische situatie, met name wat de militaire behoeften betreft, vormt de stagnatie die optreedt in de relatie van Mogadishoe met China. Betalingsmoeilijkheden schijnen hiervan mede de oorzaak te vormen.

Commentaar: Kennelijk als reactie op de manifestaties van de binnenlandse politieke oppositie en als gebaar tegenover de regering-Reagan hief [REDACTED] begin maart, de staat van beleg op (ingesteld in oktober 1980; militaire gouverneurs bestuurden vanaf dat moment de provincies, terwijl de voormalige, civiele autoriteiten politieke "herindoctrinatie" ondergingen), werd de uit militairen samengestelde "Hoogste Revolutionaire Raad" ontbonden en een nieuw kabinet geformeerd (waarvan overigens de meeste en belangrijkste posten door militairen blijven bezet).

Eerste vice-president [REDACTED] werd opnieuw benoemd tot Minister van Defensie, welke functie hij laatstelijk uitoefende in april 1981.

[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] fungeert nu als tweede vice-president en bestuurlijk assistent van de president.

[REDACTED] [REDACTED] en [REDACTED] Suleiman Abdullah (respectievelijk broer en schoonzoon van [REDACTED] bezetten nu de ministersposten van Buitenlandse Zaken en Planning/Veiligheidsadviseur.

Afgewacht moet worden of deze bestuurlijke "aanpassingen" meer effect sorteren dan de primair beoogde versterking van het politieke regime van [REDACTED] clan.

Evenals in Soedan en in zeker opzicht in Ethiopië wordt de sociale situatie en politieke bestuurbaarheid van Somalië bepaald door etnisch-religieuze tegenstellingen en patronageverhoudingen.

Het bewind- [REDACTED] dat haar aanhang kent in het zuiden, wordt in dit geheel als repressief ervaren door de noord-Somaliërs. Sedert 1969 wordt het "Darod-verband", een groep van zuidelijke stammen (Ogadens, Dulbahante en Hawiye, als "floating partner") die een coalitie is aangegaan met [REDACTED] Marihanstam, met name in het politieke en militaire kader stelselmatig bevoordeeld (zo schijnt naar schatting 60% van de officieren van zuidelijke afkomst te zijn). Dit heeft in het afgelopen decennium een verhevigde reactie opgewekt van de noordelijke Majerteen- en Issaq-stammen (in 1978 werd een mislukte poging tot tegencoup ondernomen).

De Majerteen die grote invloed uitoefenden in Somalië vóór [REDACTED] greep naar de macht (1969), zijn momenteel van het grootste gewicht in het DSSF (eind 1981 op grond van het samengaan van drie andere verzetsbewegingen tot stand gekomen; sterkte ca 5.000 - 7.000).

De Issaq's domineren het SNM (onder leiding van [REDACTED] [REDACTED] Abdi, een voormalige Somalische minister; sterkte ca 3.000).

Banden worden door het SNM onderhouden met de (Issaq-)Somaliërs in Djibouti en (Gadaboursi-)Somaliërs in oost-Ethiopië.

Niet duidelijk is hoever de contacten strekken met Somaliërs in Kenia.

Genoemde noordelijke stammen kennen een sterke traditie van lokale bestuursautonomie en hebben religieuze en handelsbetrekkingen met Arabische staten in het Midden-Oosten (met name de Issaq's zijn conservatieve Moslems).

Indien, als uitvloeisel van de separatistische trend onder de Issaq's en Majerteen en met regionale steun van Ethiopië en Libië, een interne militaire confrontatie zich zou toespitsen betekent dit in de eerste plaats een isolering van de haven Berbera (zoals vermeld voor de VS interessant vanwege de aanwezige luchtmacht- en marinefaciliteiten, in het midden van de jaren-zeventig aangelegd door de SU).

Een en ander doet nog meer opgeld gezien de situering van de Ethiopische Ogaden, die als een geografische wig noord- en zuid-Somalië gedeeltelijk scheidt (en waar Addis Abeba een sterke militaire presentie heeft, Diredawa, Harar, Jijiga)

èn gelet op de reeds bestaande steun van Ethiopië en Libië aan het DSSF.

Sedert kort bestaat er aanleiding te veronderstellen dat [REDACTED] tevens steun verleent aan het SNM.

Intern separatisme, gebaseerd op traditionele, etnische tegenstellingen steun aan het DSSF en SNM en permanente druk gepaard gaande met incidentele gewapende Ethiopische acties in Somalisch grensgebied gevoegd bij het lage moreel van de regeringstroepen en niet in de laatste plaats in verband gebracht met de stagnerende sociaal-economische situatie, het Ogaden-vluchtelingenprobleem en de Amerikaanse hulp die, vooralsnog op zich laat wachten, lijken het regime [REDACTED] geleidelijk te ondermijnen. [REDACTED] die zich in de Somalische politieke constellatie heeft laten gelden als een behendig manipulator zal om die reden zijn interne politieke koers daarop moeten afstemmen.

Betrokkenheid van de VS en van de gematigde Arabische landen zal daarbij onmisbaar blijken.

DEEL III : AZIE/VERRE OOSTEN1. Sino-Sovjet betrekkingen

In het laatste halfjaar hebben zich in de Sino-Sovjet betrekkingen belangwekkende ontwikkelingen voorgedaan. Met het Sovjet voorstel van september jongstleden de onderhandelingen over grenskwesties en andere zaken te hervatten (zie MO 9/81) hebben Chinese functionarissen ingestemd. Inmiddels heeft een vooraanstaande Sovjet China-specialist van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, [REDACTED] gedurende de tweede helft van januari een bezoek van twee weken (!) aan China gebracht, waar hij onder meer met het Hoofd van de Afdeling voor Sovjet en Oost-europese Zaken van het Chinese Ministerie van Buitenlandse Zaken gesproken zou hebben. Onderwerp van gesprek zou hervatting van de onderlinge grensbesprekingen zijn geweest. Aan Sovjet zijde werd overigens het bezoek als "particulier" gekenschetst om de betekenis van het bezoek te bagatelliseren.

Kort na [REDACTED] terugkeer in Moskou werd in het partijdagblad Pravda opnieuw felle kritiek op de Chinese leiding geuit, daarmee als het ware mislukking van het overleg suggererend. Sindsdien is in de Sovjet media de kritiek op China voortgegaan, zij het in een gematigder vorm en vergezeld door meer toeschietelijke geluiden, onder meer van premier/politbureaulid [REDACTED]. Belangrijker was evenwel de rede die Sovjet partijleider Brezhnev op 18 maart in Centraal Azië hield in Tashkent (hoofdstad Uzbekistan). Aandacht bestedend aan de Sovjet betrekkingen met een drietal wat hij noemde Aziatische machten, duidde hij de Sovjet-Chinese betrekkingen als gecompliceerd vraagstuk aan.

Vervolgens ging hij in op een viertal aspecten:

- de Sovjet-Unie erkent het bestaan van een socialistisch systeem in China, is het niet eens met vele aspecten van het Chinese beleid, in het bijzonder het buitenlandse beleid, en bekritiseert dat dan ook, maar bemoeit zich niet met China's interne aangelegenheden;
- de Sovjet-Unie steunt het zogenaamde "Twee-China's Concept" niet en erkent de soevereiniteit van de Volksrepubliek over Taiwan;
- de Sovjet-Unie bedreigt China niet en heeft geen aanspraken ten opzichte van China en is te allen tijde bereid de besprekingen over de uitstaande grenskwesties voort te zetten opdat een wederzijds aanvaardbare oplossing bereikt kan worden en is evenzeer bereid te praten over mogelijke

vertrouwenwekkende maatregelen in het Sovjet-Chinese grensgebied;

- de Sovjet-Unie beschouwt de vijandigheid en vervreemding tussen beide landen niet als normaal verschijnsel en is bereid zonder voorwaarden vooraf wederzijds aanvaardbare maatregelen te bespreken ter verbetering van de Sino-Sovjet betrekkingen op basis van wederzijds respect voor elkaars belangen, niet-inmenging in elkaars aangelegenheden en wederzijds voordeel.

Van Chinese zijde werd op Brezhnev's rede afwijzend gereageerd, wijzend op het feit dat de Sovjet-Unie probeert gebruik te maken van een "moelijk moment in de Chinees-Amerikaanse betrekkingen" in verband met Amerikaanse wapenleveranties aan Taiwan, op het feit dat Brezhnev de realiteiten verdraait, dat de Sovjet-Unie nimmer substantiële stappen heeft ondernomen die de Sovjet aanbiedingen onderbouwen en dat de Sovjet-Unie zich hypocriet opstelt. Ondanks deze kritische reactie lijkt de Chinese propagandacampagne tegen de Sovjet-Unie de laatste maanden zowel qua intensiteit als felheid te zijn afgenomen. Ook werden weer de jaarlijkse protocollengesloten over scheepvaart op de grensrivieren, over het vervoer van Chinese goederen naar Europa en Iran via het Sovjet grondgebied en inzake de Sovjet-Chinese handel. Hierbij is sprake van de hervatting (na ca 20 jaar) van het kleine grensoverschrijdende handelsverkeer en van een tamelijk aanzienlijke uitbreiding van de onderlinge handel (zie deel I, hoofdstuk B, pt 1.c.). Ook vonden enkele delegatieuitwisselingen op lager niveau plaats, onder meer een bezoek van Chinese Planbureaufunctionarissen aan het Sovjet Planbureau.

In de marge van de Sino-Sovjet betrekkingen, tenslotte, zijn voorts de volgende gebeurtenissen nog van belang:

- De eerste zitting van de Gezamenlijke Mongools-Chinese Commissie voor Grensinspectie in de Mongoolse hoofdstad Ulan-Bator van 18 februari tot 3 april; de commissie werd gevormd op basis van de bepalingen van het al in 1964 tussen beide landen getekende grensprotocol.
- Het korte bezoek van de Roemeense partijleider/president [REDACTED] aan China medio april, tijdens hetwelk hij pleitte voor rechtstreekse onderhandelingen ter bijlegging van het Sino-Sovjet geschil. Hij achtte hiervoor kansen op goede resultaten aanwezig.

(B-2)(W)(RG)

Commentaar: Hoewel noch [REDACTED] bezoek, noch Brezhnev's rede veel zichtbaar resultaat hebben opgeleverd lijkt toch sprake van enige verbetering in de Sovjet-Chinese betrekkingen, welke

op haar beurt blijkt bij te dragen aan een lichte verbetering in de Sino-Mongoolse betrekkingen. Het uitblijven van werkelijk substantiële resultaten in onderlinge besprekingen, het ontbreken van werkelijke wederzijdse concessiebereidheid en diepgaand wantrouwen maken echter vooralsnog een wezenlijke toenadering minder waarschijnlijk, temeer daar de versterking en modernisering van de Sovjet strijdkrachten in de aan China grenzende militaire districten en Mongolië voortgang vinden. Het is dan ook symbolisch dat de viering van de 61e verjaardag van het Mongoolse Volksleger in maart werd bijgewoond door lrgen [REDACTED] die waarschijnlijk belast is met het bevel over de bij China gelegerde Sovjet troepen in Mongolië en de Militaire Districten Transbaykal en Verre-Oosten. Cruciaal voor de verdere ontwikkelingen in de Sino-Sovjet betrekkingen zijn enerzijds een grotere soepelheid en tegemoetkomendheid aan Sovjet zijde, anderzijds de verdere ontwikkelingen in de Chinese leiding en in de Taiwan-kwestie en hun invloed op de Sino-Amerikaanse betrekkingen. Daarbij lijkt de Sovjet-Unie gebruik te willen maken van de Taiwan-kwestie om een Chinese toenadering te bewerkstelligen, terwijl omgekeerd China een schijnbare toenadering tot de Sovjet-Unie als "drukmiddel" tegen de VS lijkt te willen gebruiken. Het feit echter dat de Sovjet-Unie China slechts als Aziatische macht lijkt te willen bestempelen staat waarschijnlijk met de kwestie Afghanistan en Kampuchia, een fundamentele toenadering tussen beide mogendheden in de weg.

2. India

Bezoek van Sovjet Minister van Defensie

Van 15 tot 20 maart bracht een Sovjet militaire delegatie van circa 40 man onder leiding van Minister van Defensie MSU [REDACTED] een officieel bezoek aan India. Onder de 30 deelnemende hoge officieren bevonden zich verder de Opperbevelhebber van de Luchtstrijdkrachten/Plv Mindef Hoofdmaarschalk van de luchtstrijdkrachten [REDACTED] de Opperbevelhebber van de Marine/Plv Mindef Admiraal [REDACTED] van de Sovjet-Unie [REDACTED] de Plv Mindef voor Bewapeningszaken, lrgen [REDACTED] één der drie 1e Plv CGS'n lrgen [REDACTED] en de Plv Voorzitter van het Staatscomité voor Buitenlandse Economische Betrekkingen (GKES), tevens Hoofd van de Militaire afdeling van het GKES, kolgen ir. [REDACTED]. Naast besprekingen met onder meer de Indiase president [REDACTED] premier Gandhi en Minister van Defensie Venkataraman werden bezoeken afgelegd bij alle Indiase krijgsmachtdelen en werden de Hindustan vliegtuigfabriek en Mazagon scheepswerf bezocht.

Tijdens het bezoek betoonde [REDACTED] de Sovjet tevredenheid over haar goede betrekkingen met India, en bood hij India grootschalige hulp aan bij de verdere opbouw van de Indiase strijdkrachten. Hoewel van officiële Indiase zijde aanvankelijk ontkend werd, dat het bezoek mede bedoeld was voor het afsluiten van nieuwe wapenakkoorden werd in de pers gewezen op het feit dat waarschijnlijk India's defensiebehoeften en de mogelijkheid van licentieproductie van wapensystemen besproken waren, hetgeen achteraf in het parlement werd toegegeven. Na afloop betoonde [REDACTED] zijn "diepe bevrediging" over het bezoek, dat volgens persberichten geresulteerd zou hebben in een principiële bereidverklaring India moderne wapensystemen waaronder tanks, jachtbommenwerpers, schepen en raketten te leveren. Ook zou zijn toegestemd in de beproeving van Il-76/CANDID transportvliegtuigen door Indiase vliegers, voor de mogelijke vervanging van Indiase verouderende AN-12/CUBs.

Regelmatig stipten zowel [REDACTED] als Indiase zegslieden de "veranderde veiligheidssituatie in de regio" aan als (deel-)motief van het bezoek.

(B-2)(W/R/G)

Commentaar: Hoewel regelmatig hoge Sovjet militaire delegaties India bezoeken en Indiase militaire delegaties de Sovjet-Unie aandoen, is dit de eerste maal sedert het bezoek van MSU [REDACTED] in 1975 dat een Sovjet Mindef India bezocht. Van Indiase zijde toonde men zich verrast over de omvang en het uitzonderlijke niveau

van de delegatie, te meer daar de uitnodiging eerst relatief kort tevoren was gedaan. Er zijn dan ook vage aanwijzingen dat enige delegatieleden bezoeken aan andere landen hebben afgezegd of ingekort, waarmede het belang dat van Sovjet zijde aan dit bezoek gehecht werd, werd onderstreept. In het licht van de mede onder invloed van de Sovjet interventie in Afghanistan bekoelde Sovjet-Indiase betrekkingen moet het bezoek daarom vooral politieke betekenis toegekend worden, waarbij het afbreken van de recente Pakistaanse-Indiase besprekingen (zie MO 2/82) en de Amerikaanse wapenleveranties aan Pakistan de directe aanleiding zouden vormen. Het feit dat sindsdien een niet onbelangrijke Sovjet delegatie onder leiding van de partijleider van Georgië, Politbureau-kandidaatlid Shevardnadze India bezocht en het feit dat nu aangekondigd is dat premier Gandhi in juni de Sovjet-Unie zal bezoeken als tegenbezoek voor dat van Brezhnev aan India in december 1980, duidt daarom op een zeker succes van [REDACTED] bezoek.

Het feit dat premier Gandhi in juli voor het eerst sinds 1971 ook de Verenigde Staten zal bezoeken, relativeert dit succes evenwel, omdat dit aangeeft dat zij zich niet te sterk aan één land wenst te binden. Bovendien heeft India inmiddels duidelijk gemaakt dat het vasthoudt aan terugtrekking van de Sovjet troepen uit Afghanistan.

De samenstelling van de Sovjet delegatie en de afgelegde bezoeken suggereren dat bewapeningsaangelegenheden een belangrijk onderdeel van de besprekingen vormden. Onlangs besloot India al tot de aankoop van 8 MI-24/HIND gevechtshelicopters en AN-32/CLINE transportvliegtuigen. Nu zijn waarschijnlijk in het bijzonder mogelijke nieuwe licentiebouwprogramma's aan de orde geweest. De Sovjet-Unie streeft er al geruime tijd naar India's enige buitenlandse leverancier te worden, maar blijft terughoudend ten aanzien van de verlening van licentierechten voor het allernieuwste materieel, zoals door India gewenst.

India voorziet nu voor circa 85% in haar eigen defensiebehoeften, maar voor zwaarder en geavanceerd materieel is het voor circa 70% op de Sovjet-Unie aangewezen. India verzet zich wegens ervaringen uit het verleden, onder meer op het vlak van de reservedelenvoorziening, tegen een dergelijke afhankelijkheid.

In dat kader is ook haar aanschaffingsbeleid te plaatsen, zoals de licentiebouw van de Frans-Britse Jaguar jachtbommenwerpers, de mogelijke aanschaf en licentiebouw van Franse Mirage-2000 gevechtsvliegtuigen, de aanschaf van Duitse onderzeeboten en van Zweedse kanonnen. Deze Indiase aanschaffingen kunnen aanleiding geven tot een groter tegemoetkomendheid van de Sovjet-Unie, waarbij primair politieke overwegingen een rol zouden spelen. Anderszins is ook van belang dat de Indiase defensiebegroting voor het begrotingsjaar 1982/83 wegens de "onzekere buitenlandse omgeving" ten opzicht van 1981/82 met circa 10% verhoogd werd. Deze stijging houdt echter deels verband met het officiële inflatiecijfer van 7% (de facto meer dan 10%).

3. Vietnam

Het 5e Partijcongres

Van 27 tot 31 maart 1982 werd te Hanoi het vijfde partijcongres van de communistische partij van Vietnam gehouden. Omdat het vorige partijcongres in december 1976 plaatsvond, was het nu plaats gehad hebbende congres oorspronkelijk voor eind 1981 geplanned. Volgens persberichten zou politieke onenigheid over het te volgen economische beleid in het derde vijfjarenplan (1981-85) een van de oorzaken van dit uitstel zijn geweest. Het congres vormde hiervoor een verdere aanwijzing, gezien de uitgeoefende zelfkritiek, die overigens ook voor een belangrijk deel op de interne gang van zaken in de partij sloeg. Een en ander vond zijn weerslag in nogal ingrijpende veranderingen in de samenstelling van de leidende partij-organen. Het nieuwe Politbureau telt nu 13 leden en 2 plv leden. Van het 14 leden tellende oude Politbureau zijn er 6 niet opnieuw benoemd, waaronder de bekende generaal Vo Nguyen Giap (die overigens wel CC-lid blijft). Ook in het partijsecretariaat zijn enkele nieuwe functionarissen benoemd. Desondanks is de continuïteit in de partijleiding gehandhaafd, gezien het aanblijven van partijleider [REDACTED] (75), premier [REDACTED] (76) en [REDACTED] (72). Opmerkelijk is voorts dat het aantal generaals in het Politbureau van 3 naar 4 is gestegen en dat drie broers in dit belangrijkste orgaan zitting hebben ([REDACTED], [REDACTED] en generaal [REDACTED]).

Het politiek rapport van SG [REDACTED] bevatte voor wat betreft de buitenlandse politiek te verwachten uitspraken zoals het onderstrepen van de "militante alliantie van de revoluties in de drie Indochinese landen, wier wederzijds verbonden posities een soliditeit zonder precedent hebben en de militaire solidariteit en alomvattende samenwerking met de Sovjet-Unie" (en bondgenoten), alsmede het scherp critiseren van de "vijandige politiek van de reactionairen in de Chinese leiding" (op het partijcongres in 1976 werd China nog bedankt voor de betuigde steun).

Voorts werd de noodzaak tot een verdere vervlechting van de economie met de defensie (en vice versa) beklemtoond.

Namens de CPSU was Politbureaulid [REDACTED] aanwezig (in 1976: [REDACTED] die onverkort voortzetting van de Sovjet-hulp toezegde. Van Chinese zijde zijn de wijzigingen in de Vietnamese top als

een versterking van de positie van de "hardliners" geïnterpreteerd, waarbij vermoedelijk ter attentie van de ASEAN-landen gewezen wordt op de aanwezigheid in het Politbureau van de Bevelhebber van de Vietnamese eenheden in Kampuchea.

Tot slot kan worden vermeld dat in april tot een ingrijpende wijziging van de Vietnamese raad van ministers is overgegaan ter effectuering van het nieuwe economische beleid.

4. Bezoek Tsjechoslowaakse militaire delegatie aan Vietnam, Kampuchea en Laos

Onder leiding van minister van defensie, legergeneraal [REDACTED] vertrok op 19 april een Tsjechoslowaakse militaire delegatie naar Z.O.-Azië op uitnodiging van de ministers van defensie van Vietnam, Laos en Kampuchea. Het betreft hier het derde bezoek in korte tijd van een militaire delegatie uit een Warschaupakt-land aan deze staten. Eerder dit jaar bezochten hoge DDR en Sovjet militaire delegaties de communistische landen in Z.O.-Azië.

Tsjechoslowakije is door in januari 1980 gesloten vriendschaps- en samenwerkingsverdragen verbonden met Vietnam en Laos. Niet bekend is of dit bezoek zal leiden tot grotere (militaire) hulp van Praag aan de drie bezochte landen.

18.

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
KONINKLIJKE LANDMACHT**

LANDMACHTSTAF

's-Gravenhage,

- 4 JUNI 1982

Afdeling / sectie: **INLA**

Nr. **6753/B/geb.**

Exh. 197 nr.

Onderwerp:

Maandoverzicht maart/april 1982

Exh. 197 nr.

Korte inhoud:

..... afschr. brief voor

..... afschr. brief voor

Ter kennisneming aan

afd.	datum ontv.	datum verz.	paraaf
vooraf			
secr	tik		
PHINLA	tt		<i>9/6</i>
secr	verz		

AAN:

~~zie verzendlijst~~

Medezenden

~~bijlage~~

achteraf
9/6 RBS

INLA

**ARCHIEF
10 JUN 1982**

Archief

Ontworpen door **P. Marchetti**

Dat. en par.

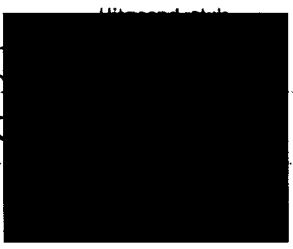
26/5

Vervolgparafen

psim Hfd.

26/5

getypt door

op *27-5-82*

gecoll. door

op *27-5-82*

Overgelegde
r.a.

Registratie
datum en
paraaf

Terugverzochte
r.a.

Het dik omliggende gedeelte door de ontwerper in te vullen.

Verzonden op/door

Indice: **12.13**

vernietigen in

86

SC - III 811509 - 125456FR - 4580

- 7 JUNI 1982

wijzigingen, renvooien,
aantekeningen enz.

tel. 73

[REDACTED]
ontwerp

uw kenmerk:

uw brief van:

1. Hierbij bied ik U het in de verzendlijst aangegeven
aantal exemplaren van het Maandoverzicht over maart/
april 1982 ~~aan~~.

2. Dit overzicht werd samengesteld door de Sectie
Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en
Veiligheid van mijn Staf. Ten aanzien van de inhoud
moge ik korthedshalve naar de samenvatting
verwijzen.

CLAS
VOOR DEZE
HET PLV.HFD SIE INL-A

[REDACTED]

[REDACTED]

[Redacted]

wijzigingen, renvooien,
aantekeningen enz.

VERZENDLIJST behorende bij brief CLAS nr

van

~~Minister van Defensie~~
~~a.t.v. Secretaris-Generaal~~
~~CS (L) IGK~~
~~C-1 Lk~~
~~NTC~~
~~C-COKL~~
~~Dir HKS~~
~~Govv KMA~~
~~C-SMID~~
~~IGDKL~~
~~C-CVKL~~
~~Defat Bonn~~
~~Lamat Londen~~
~~Lamat Washington~~
~~Lalumat Parijs~~
~~Defat Ankara~~
~~Defat Damascus~~
~~Lamarlumat Jakarta~~
~~Defat Belgrado~~
~~Defat Warschau~~
~~Defat Oslo~~
~~Defat Ottawa~~
~~Defat Athene~~
~~Aid Grensveiligheid KMar~~

i.a.a.:

~~Stasdef [Redacted]~~
~~Stasdef mr [Redacted]~~
~~ODS~~

~~DGM~~
~~DGEF~~
~~DBKL~~
~~DMCL-T~~
~~(NL) Senior National Officer NORTHAG~~
~~Intell Div AFCENT t.a.v. lkol [Redacted]~~
~~NMR Neth SHAPE t.a.v. maj J.M.J. [Redacted]~~
~~Vz CVIN~~
~~MinBuZa/DAV~~
~~MinBuZa/DEU~~
~~CIS/LUID~~
~~CMS/MARID~~

intern:

~~PCLAS - SC(O) - SC(P)~~
~~Sie AZ~~
~~OPN~~
~~PL~~
~~DMLA~~
~~Archief~~

ex.nr
brief:

ex.nr
bijlage:

1	1
2	2
3 PV 11	3
4	4 t/m 6
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11 en 12
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19 PV 11	19 PV 11
20	20
21	21
22 PV 3 Lamat	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27

28	28
29	29
30	30 en 31 (waarvan één ex. bestemd voor HPMV)
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39 PV 16	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45

46	46
47	47
48 PV 11	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58 t/m 66
59	59

[Redacted]

wijzigingen, renvooien,
aantekeningen enz.

ontwerp

